

gentem Hebræorum depurgantes. In votis autem habemus ut per hanc et istam linguam sacris libris præbentes aures, et interpretum perversitatem observent, neque solis attendant litteris, sed res etiam ipsas degustent, et sacrationes omnino sensus percipiant, quo magis et quod præstantius est addiscant, et aliquando decipi atque ab eo, quod omnium præstantissimum est, nempe in Deum fiducia, aberrare desinant. Propterea enim omnem ipsis linguam ad sacrorum librorum lectionem aperuimus, ut si omnes ordine eorum scientiam amplectantur, ad meliora perdiscenda reddantur aptiores, cum in confesso sit multo paratorem ad meliora discernenda et capessenda esse eum qui sacrorum librorum lectione inutritus, non longe a correctione, et ut ad bonam frugem perducatur, dissidet, quam qui nihil horum intelligit, sed ex solo religionis nomine dependet, eique tanquam sacræ adhæret anchoræ, et scientiam

Dei putat in sola sectæ appellatione versari. Quæ igitur nobis placuerunt, et per hanc sacram declarantur legem, ea observabit tam gloria tua, quam cohors tibi obtemperans. Observabit autem et qui pro tempore in fastigium magistratus tui collocabitur, neque committet ut Hebræi contra hæc faciant. Sed et eos qui obstiterint, et omnino prohibere attentaverint, corporalibus primum pœnis subditos, ademptis etiam bonis, compellet incolere exsilium, ne quando insolentius se et temerario ausu contra Deum pariter et majestatem imperatoriam efferant. Uteur autem et jussionibus ad provinciarum præsides, adjungens ipsis legem nostram, ut et ipsi de hoc edocti per singulas urbes hanc proponant: scituris quod necessario hæc observanda sint, nostram indignationem metuentibus. Dat. Id. Febr., Constantin., du. Justin. PP. Augusti, Basilio v. c. cons.

JUSTINIANI IMPERATORIS

LEGES SELECTÆ,

Quibus Ecclesiæ res tractavit vel suam in Deum pietatem testatus est.

LIB. I, TIT. III.

De episcopis et clericis.

LEX XLII.

Imperator Justinianus Augustus Atarbjo præfecto prætorio.

Omnem adhibentes providentiam circa sanctissimas ecclesias in honorem et gloriam sanctæ et incorruptæ et hominibus Trinitatis, per quam et nos, et communem rempublicam salvos fore credidimus, insistentes etiam doctrinæ sanctorum apostolorum, de creandis irreprensibilibus sacerdotibus, qui quidem ob id potissimum ordinantur, ut suis precibus benignitatem humanissimi Dei rebus acquirant communibus, præsentis lege sancimus, ut quoties in qualicumque civitate sacerdotalem sedem vacare contigerit, decretum fiat ab his qui eam civitatem incolunt, super tribus personis rectæ fidei, et honestæ vitæ, aliorumque bonorum, et virtutum testimonium habentibus, ut ex ipsis idoneior ad episcopatum promoveatur; si enim sancti et gloriosi apostoli sacerdotium a Domino Christo et Deo consecuti, et qui bonis omnibus terram repleverunt, et ejus doctrinam omnibus impartiti sunt, neque ipsi vitæ suæ, quam in hoc mundo degebant, salutis nostræ causa pepercerunt, quomodo æquum non fuerit ut qui subingrediuntur eorum ordinem, et instituuntur sanctissimarum Ecclesiarum sacerdotes, purum habeant propositum, et pecunias continent, omnemque vitam suam ad clementissimum applicent Deum?

§ 1. Convenit igitur hujusmodi eligi, et ordinari sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes; etenim fieri vix potest ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi creant parenti maximas, omne studium omnemque cognitionem circa divinam liturgiam, et res ecclesiasticas consumat. Nam cum quidam, summa in Deum spe, et ut animæ eorum salvæ fiant, ad sanctissimas accurrant ecclesias, et eis omnes suas facultates afferant, et derelinquant, ut in pauperes, et egentes, et alios pios usus consumantur, indecens est episcopos in suum illas auferre lucrum, aut in propriam sobolem et cognatos impendere. Oportet enim episcopum minime impeditum affectionibus carnalium liberorum, omnium fidelium spiritualem esse patrem. Has igitur ob causas prohibemus habentem natos aut nepotes ordinari episcopum.

§ 2. De his vero episcopis qui nunc sunt, vel futuri sunt, sancimus nullo modo habere eos facultatem testandi, vel donandi, vel per aliam quamcumque excogitationem alienandi quid de rebus suis, quas, postquam facti fuerint episcopi, possederint et acquisierint, vel ex testamentis, vel donationibus, vel ex alia quacunque causa: exceptis duntaxat his quas ante episcopatum habuerunt ex quacunque causa, vel quæ post episcopatum a parentibus et theiis, hoc est, patris, vel avunculis, et a fratribus ad ipsos pervenerunt, perventuræque sunt; quæcumque enim post ordinationem ex quacunque causa extra præfatas personas ad ipsos pervenerunt, ea jubemus

ad sanctissimam Ecclesiam, cujus episcopatum tenuerint, pertinere, et ab ea vindicari et evinci, nullam personam potestatem habente ex eo proprium quid auferre lucrum. Quis enim dubitaverit eos qui ipsis proprias res relinquunt, aut reliquerint, etsi in aliam personam transferunt, aut transtulerunt, non potius ipsum sacerdotium contemplantes, quam ejus personam, et cogitantes quia non solum ab ipsis relicta pie insument, sed et suas ipsorum res adjicient, id fecisse?

§ 3. Ab hac autem generali nostra lege excipimus ea sola quæcunque et qualiacunque in hunc usque diem fuerint Epiphaniæ archiepiscopi felicitis hujus civitatis, et sanctissimi patriarchæ. Nam super his, quæ ab hoc tempore ei adquirentur, ea quæ a nobis constituta sunt, obtinere, et ipsa ad sanctissimam majorem ecclesiam pertinere jubemus. — § 4. Post mortem vero Deo amatissimorum episcoporum, jubemus ut pro tempore illarum ecclesiarum œconomi rationes reddant earum quæ ab illis relictae sunt rerum, idque sanctissimis ecclesiis proficere quod ex hac nostra lege eis debetur.

§ 5. Et ipsos quidem œconomos cum judicio et diligenti discussione creari præcipimus: scientibus ipsis quod singulis annis rationem referent sanctissimo episcopo suæ administrationis; et quacunque in re videbuntur res ecclesiasticas minuisse, vel læsisse, vel proprium quæstum quæsisse, hoc ecclesiasticis rebus restituent. Itaque si quidem superstites istiusmodi rationes subierint, fiant quæ supra dicta sunt; si vero non redditis rationibus defuncti fuerint, tunc ipsorum hæredes subjiciantur tali discussioni, et conveniantur pro restitutione omnium quæ ex ea causa debere illos constiterit. — § 6. Necessarium quoque esse credidimus, etiam super his aliquid definire qui curam susceperunt, suscepturive sunt venerabilium xenonum, et nosocomiorum, et ptochiorum, et orphanotrophiorum, et brephotrophiorum; nam et ipsis omnem licentiam auferimus de acquisitis rebus post susceptas hujusmodi curationes vel per testamentum, vel per alium quemlibet modum, vel machinationem quidquam in alias transferendi personas: exceptis quæ prius habuerant, vel postea a parentibus vel theis, vel fratribus ad ipsos pervenerunt. Omnia enim, quæcunque ad sancta pertinent loca, vel quæ ad ipsorum præpositos post susceptam hujusmodi curam pervenerunt, vel perventura sunt, ad ipsa venerabilia pertinebunt loca; eaque pie in eos distribui et erogari volumus, qui in illis locis sunt, vel curantur. Manifestum enim est quod quisquis derelinquit vel donat, sive in scriptis, sive sine scriptis xenodocho, vel nosocomo, vel ptochotropho, vel orphanotropho, idcirco dat, ut pie per ipsum dispensetur, ut qui multam de eorum pietate præsumptionem et occasionem habeat, qui illis locis præfecti sunt; neque vero justum est ipsum ea quæ sub prætextu eorum qui sub ejus cura sunt accipit, non in ipsos vel pro ipsis impendere, sed in propriam personam auferre, et proprio lucro appli-

care, timore Dei contempto. Quis enim tali cura præpositum non existimet idcirco eam suscepisse, ut non solum quæ extrinsecus ad eum perveniant, sed etiam omnia quæ habere eum contigerit in eam rem impendat?

§ 7. Amplius id quoque jubemus, ut quæcunque post necessariam erogationem in eos qui eorum curæ commisi sunt et debitam curationem rerum et ædificiorum superesse contigerit, ea ad redituam comparationem proficiant; undique enim noster scopus nostraque intentio est, ad amplificationem et augmentum adducere res ad pios usus segregatas; sic enim quisquis pro sua anima quidquam facere volet, promptius erogabit, si crediderit ea quæ ab ipso data fuerint pie administranda esse. — § 8. Si autem contigerit aliquem ab administratione cessare, quam acceperat, sancimus eum qui in ejus loco constitutus est cum timore Domini rationum redditioni subjici gestæ sub eo administrationis, sicut divina nostra lege continetur: sciente et eo qui post ipsum constitutus est quod Domino Deo pro hac rationem reddet.

§ 9. Præterea sancimus (quemadmodum et divinis canonibus definitum est) ne quis episcopus et chorepiscopus, aut visitator, sive circitor aut presbyter, aut alius cujuscunque dignitatis clericus per largitionem ordinetur. Sed nec œconomus, nec ecclesiædicus, nec xenodochnus, nec nosocomus, nec ptochotrophus, nec orphanotrophus, nec brephotrophus, nec quisquis ptochio præficiendus est, per laicem fiat largitionem, sed per judicium et probationem eorum qui in illis locis sunt Deo amatissimorum episcoporum. Si vero quis inventas fuerit occasione prædictarum ordinationum et administrationum aliquid dedisse, vel accepisse, sive episcopus sit, sive clericus, et eum qui præbuit, et eum qui accepit, extra sacerdotium et clerum fieri jubemus, ut post hæc Domini Dei subiaceant condemnationi. Si autem quis propter præfecturam dedisse quid compertus fuerit, eum qui ita præfectus factus fuerit, extra clerum esse jubemus; si vero œconomus vel ecclesiædicus seu defensor vel chorepiscopus, id est, vel periodonta, visitator vel xenodochnus, vel nosocomus, vel ptochotrophus, vel orphanotrophus, vel ptochio præpositus comperietur præbuisse quid, ut sibi cura illa committeretur, et hunc remaneri ab hujusmodi cura, jubemus. — § 10. Præterea sancimus ut omnes clerici per singulas Ecclesias constituti, per se ipsos psallant nocturna, et matutina, et vespertina, ne ex sola ecclesiasticarum rerum consumptione clerici appareant, nomen quidem habentes clericorum, rem autem non implentes clerici circa liturgiam Domini Dei. Turpe enim est, pro ipsis scriptos, necessitate ipsis inducta psallere. Si enim multi laicorum, ut suæ animæ consulant, ad sanctissimas Ecclesias confluentes studiosi circa psalmodiam ostenduntur, quomodo indecens non fuerit clericos ad id ordinatos non implere suum munus? Quapropter omnimodo clericos psallere ju-

bemus, et ipsos inquiri a Deo amantissimis pro tempore episcopis, et duobus presbyteris in singulis ecclesiis, et ab eo qui vocatur archos vel exarchos, et ab ecclico, sive defensore cujusque sanctissimæ ecclesiæ, et eos qui inventi non fuerint inculpate in liturgiis perseverantes, extra clerum constitui. Nam qui constituerunt, vel fundarunt sanctissimas ecclesias pro sua salute et communis reipublicæ, reliquerunt illis substantias, ut per eas debeant sacræ liturgiæ fieri, et ut in illis a ministrantibus piis clericis Deus colatur. Licentiam autem concedimus omni personæ quæ quid horum prætermisum esse cognoverit, ea denunciare et publicare. — § 11. Ea vero quæ a nobis sancita sunt, fini tradi, et ad effectum perduci cum Dei benignitate jubemus; eos vero qui in suspicionem venerint, aliquid horum ausu temerario præternisisse, primum quidem ex Domini Dei iudicio periculum, ac deinde positas in hac lege pœnas sustinere. Dat. Kal. Mart., CP., dn. Just., PP. A. II cos. 528.

LEX XLIII.

Idem Augustus Epiphano archiepiscopo Constantinopolitano et patriarchæ.

Omnem semper adhibentes providentiam circa sanctissimas ecclesias, per quas et nostrum imperium sustineri, et communes res clementissimi Dei gratia muniri credidimus, necnon et nostras, et cæterorum omnium animas studentes salvari, et eam ob rem solliciti assidue, ne commoda sanctissimarum ecclesiarum in quacunque civitate sint constitutæ, aliqua ratione minuantur; neve quæ in ipsis flunt divinæ liturgiæ ex Deo amantissimorum sacerdotum absentia impediatur, aut non convenienter curentur; ac ne etiam sanctissimarum ecclesiarum consumantur res, tam propter itinerum quam etiam comitantium huc sacerdotum et comitantium clericorum impensas; unde sæpe et sub fenore accipiendi necessitas emergit, et ex ea re onus ad ipsas sanctissimas ecclesias venit: simul etiam ne ecclesiasticarum rerum non convenienter procedat administratio per absentia Deo amantissimorum episcoporum tempus, his ad tuam beatitudinem divinis apicibus uti oportere existimavimus. — § 1. Per quos ipsi jubemus fieri omnibus manifestum, per singulas metropoles uniuscujusque provinciæ ipsi subjectis sanctissimis sacerdotibus, quoniam non decet aliquem ipsorum, aut eorum qui in aliis provinciarum civitatibus sub metropolitanis ordinati sunt episcoporum, secundum propriam voluntatem absque divina nostra speciali jussione, relinquere quidem gubernatam a se sanctissimam ecclesiam, in hanc vero felicem commeari civitatem, qualiscunque emergat res: sed mittere oportere huc unum, aut duos ex sibi subjecto pio clero; et facere manifesta nostræ pietati ea quibus opus habent aut per se ipsos, aut per intermediam tuam beatitudinem, sicque perfrui justa et compendiaria nostra ope; si enim quidpiam eorum quæ ad nos relata fuerunt tale nobis visum fuerit, ut indigeat ipsorum Deo amantissimorum sacerdotum

tum præsentia, confestim tum proficisci jubebimus ipsos; absque vero tali divina jussione, neminem proficisci concedimus. — § 2. Sciente horum transgressore, et recte ac pie introductam a nobis pro sanctissimarum ecclesiarum honore observantiam prætereunte, quod non parvam indignationem experiatur, sed et sub excommunicatione flet, si quidem metropolitæ sit, a tua beatitudine; si vero civitatis sit episcopus, quæ metropolitæ subjecta sit, ab ipso metropolitæ: pecuniariam namque pœnam definire contra contempnentes divinam nostram dispositionem, non necessarium esse putavimus, ne inde ad sanctissimas ecclesias quod inde evenit damni redundet, quarum res ab omni deminatione liberæ manere cupimus. — § 3. Hæc igitur ad singulorum notitiam sub ipsa ordinatorum Deo amantissimorum metropolitæ episcoporum perferre tua sanctitas studeat, et ab unoquoque missas responsiones, tam per metropolitæ quam per ipsarum reliquarum provinciæ civitatum Deo amantissimos episcopos de his quæ hac de re didicerint, ad nostram religionem referre. Dat. x cal. Mart., CP., dn. Justiniano PP. A. II cos. 528.

LEX XLIV.

Idem Augustus Menæ P. P.

Sanctissimarum ecclesiarum et piissimorum monasteriorum decori consulentes, interdicens omnibus habitantibus monasteria conversari cum mulieribus monastriis, aut occasionem aliquam excogitare, qua communicationem aliquam cum ipsis habeant (hoc enim justam suspicionem introducit, assidue, aut cum voluerint, cum ipsis congregandi); sed ita segregatos esse, ut nullam participationem ad invicem ob quamcunque causam habeant ipsi, neque excogitari aliquam occasionem, vel illis, vel his mutua inter se commorationis; sed soli per se homines in quolibet monasterio degant, a vicinis sibi per quamcunque causam monastriis segregati: Solæ item per se mulieres non commistæ viris, ut omnis suspicio indecoræ conversationis penitus tollatur. Sed si viri fuerint plures, oportet providentia singularum civitatum episcoporum feminas in alium convenientem locum transferri, et dari monasterium ipsis, in quo oporteat ipsas in posterum apud se ipsas honeste conversari: sin plures inveniantur feminæ, aut etiam pari numero, viros quidem transferri, feminas autem in monasterio manere, ita ut res ipsius monasterii mobiles et immobiles, et se moventes hi qui exeunt cum his qui manent, pro rata dividant. Necessariis autem responsis apud se degentium separatim mulierum, unum senem a Deo amantissimo episcopo civitatis segregari: ad divinas vero peragenda liturgias et sancta communione participandas unum presbyterum, et unum diaconum honestæ vitæ dari, qui hæc sola supradicta agere debeant, non etiam convesci et conversari, aut cohabitare cum ipsis. His enim servatis, et ipsis felix vita erit, qui solitariam vitam elegerint, et communis nostræ reipublicæ res paratiorem consequentur a Deo clementissimo ope. Quæ igitur super communibus

rebus et nunc recte habere existimavimus, hujusmodi sunt. Sed et credidimus non parvam hinc visum tri additam esse his ex divina nostra constitutione utilitatem.

§ 1. Sed et observatione et cautela diligenti opus est, ne ullo modo prætereantur hæc. Quod non aliter continget, quam si Deo amantissimi cujusque civitatis episcopi inspiciant diligenter monachorum degentium in monasteriis sub sua cura ordinatis, conversationes; et si quid senserint hujusmodi lapsus, omnibus modis compescant tale ipsorum inceptum; et pœnis subjiciant eos qui post nostram prohibitionem adhuc talia perpetrant; et cogant ut eorum conversationes sint puræ, et separatæ ab omni commercio muliebri. Nam et ipsis Deo amantissimis episcopis, si hoc recte æstinare voluerint, perspicuum est quod ex observatione honestæ hujus devotissimorum monachorum conversationis, et si eis contigerit nihil indecens, aut inhonestum accidere, clemens Deus propitius res communes nostræ Reipublicæ secundabit.

§ 2. Sed ne vel ipsi Deo amantissimi episcopi supervacuum ducant hoc nostrum præceptum, nosse ipsos volumus, quod si quis ipsorum manifestus sit non cum omni diligentia hæc investigare, aut manifestum lapsum non secundum prædictos modos emendare, obnoxius quidem erit iudicio Domini Dei, et nunc in ipsum venit imperii nostri indignatio, et circa ipsum periclitabitur sacerdotium, neque alia majore opus erit indignatione. — § 3. Tua igitur excellentia divinam nostram hanc legis positionem manifestam faciat cujuscunque metropoleos Deo amantissimis episcopis, et clarissimis præsidibus provinciarum: addens et hoc, quod et ipsi, si opus sit, omne ferant auxilium piissimis civitatum episcopis, ad hujusmodi [lapsus] coercenda, quæ tolli jussimus; et si qua negligentia eos usos esse invenerint, manifestam eam nobis proprio facient indicio, ut utique omnes cognoscant, et quenam ab ipsis servari debeant, et ex negligentia definitam pœnam. Curent autem et Deo amantissimi metropolitæ, etiam aliis reverendissimis civitatum episcopis ejusdem provincie facere manifestam divinam hanc nostram legem, et denuntiare omnibus, ut vigili studio hæc custodiant, verentes definitam pœnam. — § 4. Ac ne protrahatur plena observatio divinæ nostræ hujus legis, atque etiam ne ipsi reverendissimi monachi, qui in præsentia conversantur cum monasteriis, parvum putent tempus sibi dari ad debitam et injunctam ipsis separationem faciendam, annale ipsis definimus decretum ab eo [die] quo manifesta divina nostra lex hæc facta fuerit, ita ut post anni curriculum, si appareant ea quæ ad convictum attinent in eodem manere schemate, locus sit omnimodo insertis divinæ huic nostræ legi pœnis. Datum xv Kal. Feb., CP., Decio v. c. coss. 529.

LEX XLV.

Idem Augustus Juliano P. P.

Sacris canonibus neque Deo amantissimis presby-

teris neque reverendissimis diaconis, aut subdiaconis nuptias contrahere post hujusmodi ordinationem permittentibus, sed solis reverendissimis patris et lectoribus id concedentibus, animadvertimus quosdam despicientes quidem sacros canones, pueros autem generantes ex quibusdam mulieribus, quibus conjugii secundum sacerdotalem censuram non possunt. Quoniam igitur pœna facinoris hujus in sola sacerdotii erat amissione, sacros autem canones minus quam leges, valere, etiam nostræ volunt leges, sancimus obtinere in illis et quæ sacris vis sunt canonibus, perinde ac si civilibus inscription esset legibus; et omnes istiusmodi homines tam sacerdotio quam divino ministerio, atque etiam dignitate ipsa quam habent nudari. Quemadmodum enim sacris canonibus prohibita sunt talia, sic et secundum nostras leges rem ipsam prohiberi; et præter supradictam excidendi a ministerio pœnam, ne legitimos quidem et proprios esse eos qui ex hujusmodi inordinata constupratione nascuntur, aut nati sunt: sed eam quæ ex talibus seminibus oritur participari turpitudinem; tales enim eos esse disponimus, quales quos leges ex incestis aut nefariis natos nuptiis definiunt, ita ut neque naturales aut nothi seu sparii intelligantur, sed prorsus et undique prohibiti et successionis genitorum indigni; ac nec donationem ab illis capere possint, neque hi neque horum matres, nec per interpositas quidem personas, sed omnibus in hos collatis a patribus beneficiis ad sanctam ecclesiam ex qua sunt qui talia deliquerunt revertentibus. Quod enim sacri canones prohibent, id etiam nos per nostras aulem leges. Si vero simulata quædam obligatio sub specie mutui vel alterius contractus instrumenti fiat, quæ obligatum faciat eam qui hujusmodi constuprationis particeps factus est, hanc etiam infirmam esse volumus, et talium rerum donationem non ad eam personam in quam concepta sunt scripta, sed ad sanctissimam ecclesiam pertinere. Data xv Kal. Nov., CP., Lamp. et Oreste v. c. coss. 530.

LEX XLVI.

Idem Augustus Juliano P. P.

Sancimus, si quis moriens piam fecerit dispositionem vel per institutionis modum, vel per legatum, aut fideicommissum, aut mortis causa donationem, vel alium quemcunque modum legitimum; si injunxerit pro tempore episcopo curam agere, ut impleantur quæ ipse voluit, si ve et hoc relicto, si ve etiam in contrarium prohibuerit; necessitatem habere hæredes id quod ordinatum est facere et adimplere omnimodo. Quod si id sponte non fecerint, confestim loci Deo amabiles episcopos, curiosos esse circa hæc, et postulare ut illi omnia impleant secundum voluntatem defuncti. Sed si quidem ecclesie ædificationem injunxerit testator, intra triennium instare eos ut perficiatur; si vero æconis ædificationem, intra unum annum duptaxat id fieri cogere, tanquam sufficiente tempore hoc constituto ad perficienda quæ placuerunt testatoribus: eum sit iussu-

bite, et domum conducere, et ipsos illic in lectis A sterpere, donec opus ædificationis xenonis seu hospitalis compleatur. Si vero quedam dari simul. et una præstatione in pias causas damnati fuerint, confestim cogere eos facere, hoc est, post testamenti insinuationem, et post adprehensam hæreditatem, vel legatum ab his, qui honorati sunt. — § 1. Sin autem transierit prædictum tempus, ac neque ecclesia, neque hospitalis ædificatum fuerit, neque hospitalis aliquis sit qui hoc ordinet, mox ipsos Deo amabiles episcopos exigere: ea quæ pro eo ordinata sunt, et in id convenienter quæsitæ, et facere ædificationes sanctissimarum ecclesiarum, et hospitalium, et gerontocomiorum, aut orphanotrophiorum præparationem, aut ptochotrophiorum, aut nosocomiorum constructionem, aut captivorum redemptionem, aut aliam quamlibet actionem piam, a testatore ordinatam, designare etiam seu præficere qui hæc administrarent xenodochos, vel orphanotrophos, vel brephotrophos, gerontocomos, vel simpliciter piarum actionum dioceses et curatores: non amplius valentibus post dicti temporis lapsum et dictam indevolutionem his qui illa non fecerint immiscere se prædictarum rerum administrationi, aut Deo amabiles episcopos impedire ab illarum rerum administratione. — § 2. Clarissimis præsidibus provinciarum necessitatem imponentibus hæredibus omnimodo ea perficere; namque et veteribus prædictum est legibus necessitatem imponi implere deficientium voluntates eis qui habere permittuntur quæ illi reliquerunt.

§ 3. Sed Deo amabiles episcopi, si quidem aliquos C dicere hi qui defecerunt. præposuerint rebus (veluti xenodochos, ptochotrophos, aut nosocomos, aut brephotrophos, aut orphanotrophos, aut gerontocomos, aut paramonarios, aut œconomos, aut simpliciter [dicendo] piarum actionum administratores), illos quidem permittant habere administrationem; ipsi vero non administrant quidem, sed administrationem illorum inspiciant, aut observent, et recte quidem habentem laudent in quibusdam autem aliquid prætergredientem corrigant; pessima autem administratione facta etiam eos expellant, et alios instituant, qui cogent et animo concipiant magni Dei timorem, et terribilem magni et nunquam finiendi iudicii diem ad quam illos respicientes convenit omnia facere cum ad Deum coordinata mente. Si vero neminem deserat, hi qui moriuntur præstituerint D administrationi, sed in hæredum potestate totum posuerint, hi autem rem neglexerint, continuo ipsi Deo amabiles episcopi et administrant, et præficiant superscriptas personas (ut ptochotrophos, aut nosocomos, et cæteros deinceps, qui etiam magni Dei honorem mente præferant), ut omnimodo et via et artificio ad effectum perducantur quæ ordinata sunt. — § 4. Supra autem omne tempus quo distulerint facere disposita scripti hæredes, eos cogi solvere et fructus, et redditus, et omnem legitimam accessionem a tempore ejus qui disposuit mortis sancimus, non inspecta mora a illis contestatione aut conventione,

sed ipso jure intellecta (quod dicitur vulgo) mora præcessisse, et locum habente fructuum et aliarum rerum accessione. — § 5. Hoc eodem obtinente, et si non ab hærede, sed a fideicommissario aut legatario relictum fuerit hujusmodi pium legatum, et illud acceperit is qui legato honoratus est, et mox quidem licentiam esse Deo amabilibus episcopis poscere tales personas quibusdam rebus honoratas facere disposita.

§ 6. Si vero negligentes fuerint locorum Deo amabiles episcopi id agere, forte gratia corrupti a scriptis hæredibus, vel legatariis, vel fideicommissariis, licentia erit aut metropolitano provincie, aut archiepiscopo illius dioceseos, hæc cognoscenti, inquirere, et cogere pium opus aut piam liberalitatem omnimodo impleri; et cuicumque civium idem etiam facere licentia erit, cum sit enim communis pietatis ratio, communes et populares decet etiam affectiones constitui harum rerum executionis: habituro unoquoque licentiam ex nostra hac lege movere ex lege condictitia, et postulare relicta adimpleri: sciente qui hæc neglexerit, Deo amabili episcopo, quod et ipse, præter imminentes e cælo poenas, etiam imperialem motum super hujusmodi contemptu expertertur. — § 7. Ut autem adhuc majorem metum terreamur hæredes morientium, vel harum rerum procurandarum et faciendarum onere gravati, quominus harum rerum effectum differant, et hoc sancimus, ut si impetiti a Deo amabilibus episcopis, qui his rebus honorati sunt, postea cessaverint, seu distulerint, ita ut præsidum exactione opus fuerit, confestim non solum ipsi simplum (quod dicitur) exigantur, sed omnino duplum. Si enim apud veteres erant quedam themata in quibus ex inficiatione dupla condemnationis inducebantur, quomodo utique non etiam hic eos qui non solum ne sponte fecerint, sed tempus præterea protraxerint, et postremo impetiti a Deo amabilibus episcopis, ac deinde neque ipsi statim parentes, opus habuerint etiam præsidali exactione, dupli exactione non convenit castigari?

§ 8. Si vero morientes suos hæredes voluerint, quando morituri essent ipsi hæredes, actionem aliquam implere piam, non autem in ipsorum vita, et hoc custodiri, et non in medio hæredes cogi facere quid eorum quæ testator post ipsorum mortem voluerit fieri: cum vero moriuntur ipsi, necessitatem habeant omnimodo ista implere; dilatione autem aliqua ab ipsorum hæredibus facta, tunc necesse est illa fieri quæ ante disposuimus. — § 9. Si vero aliqua eorum quæ vocantur annalia legata, relicta fuerint aut donata clero forte, aut monasterio, aut ascetis, aut diaconissis, aut ptochiis, aut xenonibus, aut nosocomiis, aut brephotrophis, aut sanctissimarum ecclesiarum pauperibus, aut (simpliciter) cretibus quibusdam piis, aut omnino non prohibitis ex plebe collegiis; velint autem secundum aliquod tempus hi qui tunc reperiuntur auro accepto super tali actione transigere; non liceat id agere, neque quod factum fuerit ratum esto, imo et privationem rerum

qui hæc redemit vel transegit sustineat. Quandoquidem necesse erit, his quidem qui aliqua parte temporis fuerint esse pecuniarum copiam, his autem qui futuri sunt omnimodam relictorum privationem. Sed nec ipsum annaliorum nomen, neque perpetua defuncti memoria, ob quam et annum hoc reliquit, conservabitur, sed statim exstinguetur una cum ipsa relictorum interiensi alienatione. Manere igitur perpetuo ipsos obnoxios hujusmodi dationibus sancimus, adeo ut si qua fiat alienatio, et ipsa irrita sit, et hi qui quandoque præerunt piis locis licentiam habeant persequi, et exigere ipsa, nulla temporis præscriptione opponenda ipsis, cum per unumquemque annum talis nascatur actio. Quinimo hypothecæ subiecta sint ejus qui reliquit bona, hujusmodi legatorum causa: ita ut licentiam habeant ex ipsis rebus satis piis operibus facere, non solum pro relictis, sed et pro fructibus ipsorum, et redditibus, et omni legitima accessione temporali (ut dictum est), nulla retinentibus præscriptione convenire queunte, quantumcunque quis numeraverit tempus. Nisi inter hunc annali legato oneratum, et eum qui secundum sacros canones et nostras leges præsul constitutus est, istiusmodi exactionis factum fuerit pactum, quo placuerit, ut *reditus pro annuo legato daretur a gravata persona, semper vicens ac perpetuus, et non multis publicis oneribus obnoxius; sed et accessionem habens, omnino quidem non minorem quarta parte puri redditus, aut amplius, quantum scilicet inter eos placuerit.* Si enim tale quiddam in scriptis fiat pactum, et datum fuerit talis redditus, et receptus in scriptis, pactionibus et transactionibus, et id manifestum per gesta monumentorum constitutum fuerit, cessare exactionem annui legati contra eum qui eo oneratus est sancimus; eum vero redditum pro legato constitui, perpetuo ad id deputatum, et qui alienari a nemine quocunque alienationis modo possit: nullo autem horum subsecuto, subjacere perpetuo (ut antea a vobis dictum est) dationi annuorum legatorum eos qui his gravati sunt sancimus, ut et nomen, et memoria defuncti, et annui redditus in ipsis operibus perpetuo conserventur. Datum xv Kalend. Novemb., Constantinop. Lampad. et Oreste coss. 530.

LEX XLVII.

Idem Augustus Juliano P. P.

Sacris nostris legibus existimavimus oportere et hanc addi, quæ ex virtute, non autem ex temporibus, religiosas abbatias, seu præfecturas tribuit: ita videlicet, ut in piis monasteriis, aut asceteriis, non omnimodo mortuo abbate, vel abbatissa, is, vel ea, qui, vel quæ, tempore antiquior est, aut secundus secundave deinceps eligatur. Consentimus enim naturæ, neque omnes similiter bonos, neque omnes in æquo facienti malos, sed quem utique et vita optima, et mores honesti, et circa pium exercitium constantia, et commune reliquorum monachorum complementum, aut maxima eorum pars idoneum ad hoc putaverit, et sacris Evangeliiis propositis elegerit, ad præfecturam vocari, ita ut si quidem primus post

A defunctum utilis sit, et monachis præesse dignus, ille aliis præferatur; si vero qui post illum est, similiter in ipsum feratur futuri præfecti calculus; si vero nullus horum dignus videatur, confestim is qui ex omnibus idoneus erit, cujuscunque gradus sit, præordinetur abbas, qui sit videlicet et vitæ honeste, et honestæ conversationis, et qui servare creditis sibi possit, cum sit conveniens omnem principatum, et omnem hominum præfecturam, non ex temporibus, neque ex sortibus, neque ex fortuitis circumstantiis, sed ex electione et ex eo quod præstantius est fieri; et bonum apud omnes testimonium et probationem esse, fieri ordinationi ordinem. — § 1. Manifesta autem hæc fieri Deo amabili episcopo, ut cum is dixerit eum qui electus est, et hoc se recte habere B approbaverit, consentientem electoribus calculum ferat, et promoveat ipsum ad hujusmodi abbatis ordinem. Approbare vero oportet hanc ipsam electionem, et pro tempore patriarcham, et qui in his locis sunt, Deo amabiles episcopos, habentes et ipsos judicium Dei, et futuram condemnationem metuentes, si non per electionem, sed ad aliquam passionem seu affectionem respicientes humanam, promotionem fecerint: habituris ipsis, et in hac vita, et in futura a Deo immisam pœnam, videlicet ipsorum negligentia animabus plurimis peccatorum causas præbente. — § 2. His omnibus et in reverendissimis feminis aut virginibus quæ piis monasteriis præsent obtinentibus. — § 3. Reliquo omni sacro ordine, sacro ministerio secundum suos gradus præsentente, et nulla in re per præsentem nostram innovare legem. Dat. xv Kalend. Decembr., CP., Lamp. et Oreste coss. 530.

LEX XLVIII.

Idem Augustus Joanni P. P.

Sancimus neminem ad episcopatum ordinari, nisi et in aliis rebus utilis et optimus sit, et neque meliori cohabitaret, neque liberorum existat pater, sed loco uxoris, adhæreat quidem et continens sit circa sanctissimam Ecclesiam; loco vero liberorum, omnem Christianum et orthodoxum habeat populum: cognoscens sic ab initio ea quæ de successione Deo amabilium episcoporum sunt nos disposuisse, et cum ejusmodi cogitatione processisse nostram legem; et eos qui præter hæc quid faciunt, aut fecerunt, omni D episcopatu indignos esse; qui enim post hanc nostram constitutionem facere aliquos episcopos præter ejus vim, aut fieri ausi fuerint, neque in episcopis numerabuntur, neque manebunt in sacris, sed ex pulsi ab his, aliis dabunt locum ordinationis, cum in primis diligentissimæ, tum etiam Deo per omnia patientis. Datum iv Kalend. Sept., CP., post coss. Lampad. et Orest. 531.

LEX XLIX.

Idem imperator Justinianus Augustus Joanni P. P.

Si quis ad declinandam legem Falcidiam, cum desiderat totam suam substantiam pro redemptione captivorum relinquere, eos ipsos captivos scripserit hæredes, ne videatur quasi incertis personis hære.

diſibus Inſtitutis iudicium ſuum oppugnandum reli-
 quiſſe, ſancimus ejuſmodi et talem Inſtitutionem
 pietatis intuitu valere, et non eſſe reſpudandam. —
 § 1. Sed et ſi pauperes quidem ſcripſerit hæredes,
 et non inveniatur certum ptochotrophium, vel certæ
 eccleſiæ pauperes, de quibus teſtator cogitaverit, ſed
 ſub incerto vocabulo pauperes fuerint hæredes In-
 ſtituti, ſimili modo et huiusmodi Inſtitutionem va-
 lere decernimus. — § 2. Et ſi quidem captivos ſcri-
 pſerit hæredes civitatis, in qua teſtator larem fovere
 ac degere noſcitur, epiſcopus et œconomus hæredita-
 tem ſuſcipiant, et omnimodo in redemptionem cap-
 tivorum procedat hæreditas, ſive per annuos redi-
 tus, ſive per venditionem mobilium ſeu ſe moven-
 tium rerum ſit : nullo penitus ex hoc lucro, vel
 œconomio, vel epiſcopo, vel ſacroſanctæ eccleſiæ
 relinquendo. Si enim propter hoc a ſpeciali hærede
 reſeſſum eſt, ut non Falcidiæ ratio inducatur, quo-
 modo ſerendum eſt, hoc, quod in ſacrum venerit,
 per Falcidiam vel aliam occaſionem minui? — § 3.
 Ubi autem indiſtincte pauperes ſcripti ſunt hæredes,
 ibi xenonem ejuſ civitatis omnimodo hæreditatem
 nanciſci, et per xenodochum in ægrotantes fieri
 patrimonii diſtributionem, ſecundum quod in captivis
 conſtituimus, vel per redituum annalium erogatio-
 nem, vel per venditionem rerum mobilium, vel ſeſe
 moventium, ut ex hiſ res immobiles comparentur,
 et annuus victus ægrotantibus accedat. Quis enim
 pauperior eſt hominibus qui et inopia tenti ſunt, et
 in xenone reſiſti, et ſuis corporibus laborantes,
 neceſſarium victum ſibi non poſſunt afferre? — § 4.
 Licentia omnino danda et in priore, et in ſecunda
 ſpecie, et actionem movere, et debita exigere, ut in
 captivos vel in ægrotantes conſumantur. Si enim
 hæredum eiſ et juſ et nomen dedimus, ſine Falcidiæ
 tamen legiſ emolumento, neceſſe eſt eoſ debita exi-
 gere, et creditoribus reſpondere. — § 5. Sin autem
 ampliores in civitate xenones vel ptochotrophia ſint,
 ne incerta videatur pecuniarum datio, tunc ei xenoni
 vel ptochotrophio, qui pauperior eſſe dignoſcitur,
 eaſdem reſ vel pecunias assignari cenſemus, hoc
 videlicet diſcutiendo a viro reverendiſſimo locorum
 antiſtite et ſub eo conſtitutis clericis.

§ 6. Sin autem nullus xenon in civitate inveniatur,
 tunc, ſecundum de captivis ſanctionem, pro tempore
 œconomus ſacroſanctæ eccleſiæ vel epiſcopus hæ-
 reditatem accipiat; et ſine Falcidiæ ratione paupe-
 ribus qui in civitate ſunt, vel penitus mendicantibus,
 vel alia ſuſtentione egentibus, œdem pecuniæ diſtri-
 buantur. — § 7. Hæc tamen omnia locum habere
 ſancimus, quando non certi xenonis vel certi pto-
 chotrophii, vel certæ eccleſiæ nominatio a teſtatore
 ſubſeſcuta eſt, ſed incertus eſt ejuſ ſenſus. Sin autem
 in perſonam certam, venerabilemve certam domum
 reſpexerit, ei tantummodo hæreditatem vel legatum
 competere ſancimus, nulla Falcidia nec in hac parte
 intercedente. — § 8. In omnibus autem huiusmodi
 caſibus cœleſtes iracundiſ ſacroſanctarum rerum
 adminiſtratores expectent, ſi qualecunque iucrum ex

PATROL. LXXXII.

A huiusmodi gubernationibus ſibimet acquiſierint, vel
 ſi hoc committi ab alio conſenſerint, et non graviſ-
 ſima pœna et interminatione quod perperam factam
 eſt ſtudeant corrigere.

LEX L.

Idem Augustus Joanni P. P.

Cum lege Leonina viris reverendiſſimis epiſcopis,
 et preſbyteris, et diaconis peculium habere quaſi
 caſtrene conſeſſum eſt, eo addito ut et in ipſo teſ-
 tari poſſint dubitabatur ſi huiusmodi teſtamenta
 debeant de inofficioſo querela expugnari, cum de
 omnibus perſonis quæ huiusmodi peculium merue-
 runt eadem fuerat quæſtio exorta? Sancimus itaque,
 viris reverendiſſimis epiſcopis, et preſbyteris, et
 diaconis qui tale peculium quaſi caſtrene poſſident,
 ſuper hiſ tantummodo rebus quæ quaſi caſtrene
 peculii ſunt, non ſolum ultima condere ſecundum le-
 ges elogia licere (quod ex Leonina conſtitutione de-
 ſcendit), ſed etiam eorum ultimas voluntates ſuper
 hiſ tantummodo habitas de inofficioſo querelæ mi-
 nime ſubjacere. Dat. Non. Februar., CP., poſt coſſ.
 Lampadii et Oreſtiſ, anno 2, 532.

LEX LI.

Idem Augustus Joanni P. P.

Si quis in conſcribendo Inſtrumento ſeſe conſeſſus
 fuerit non uſurum ſori præſcriptione propter ſacerdotii
 prærogativam, ſancimus non licere ei adverſus ſua
 pacta venire, et contrahentes decipere, cum regula
 ſit iuriſ antiqui : Omnes licentiam habere hiſ quæ pro
 ſe indulta ſunt renuntiare. Quam generalem legem in
 omnibus caſibus obtinere ſancimus, qui necdum per
 iudicalem ſententiam vel amicabilem conventionem
 ſopiti ſunt. Dat. Kal. Septemb., CP., poſt coſſ. Lam-
 pad. et Oreſtiſ vv. cc. 532.

LEX LII.

Idem Augustus Joanni P. P.

Generaliter ſancimus omnes viros reverendiſſimos
 epiſcopos, nec non preſbyteros, diaconos et ſubdia-
 conos, et præcipue monachos, licet non ſint clerici,
 immunitatem ipſo jure omnes habere tutelæ ſive teſ-
 tamentariæ, ſive legitimæ, ſive dativæ; et non ſo-
 lum tutelæ eoſ eſſe expertes, ſed etiam curæ, non
 ſolum pupillorum et adutorum, ſed et furioſi, et
 muti, et ſurdi, et aliarum perſonarum, quibus tuto-
 res, vel curatores a veteribus legibus dantur. —
 § 1. Eoſ tamen clericos et monachos huiusmodi ha-
 bere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas ec-
 cleſias, vel monaſteria permanent, non divagantes,
 neque circa divina miniſteria deſides; cum propter
 hoc ipſum beneficium eiſ indulgeamus, ut, aliis om-
 nibus derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhæ-
 reant. — § 2. Et hoc non ſolum in veteri Roma, vel
 in hac regia civitate, ſed et in omni terra, ubicun-
 que Chriſtianorum nomen colitur, obtinere ſancimus.

LEX LIII.

Idem Augustus Joanni P. P.

Sancimus neminem omnino, neque criſtalem, ne-

quod taxeam, episcopum aut presbyterum de cæteris fieri; hinc utinente aut attingente hac lege eos qui ante eam huiusmodi sacerdotio digni habiti sunt: de cætero vero neminem omnino qui supradictæ sit fortunæ ad prædictas consecrationes ascendere; et maxime si et jam antea ministraverat, aut taxeoticis servierat iussionibus; eum enim qui enutritus est in executionibus vehementibus (seu asperis) et his quæ ex ea re accidunt, peccatis, non utique æquum fuerit, modo quidem, et illico esse taxeam, et buleutam, et facere omnium acerbissima, mox autem sacerdotem ordinari, de humanitate et innocentia exponentem dogmata. Præterquam si ab infantia, et nondum quidem ephēbiam excedente ætate, ei contigit inter reverendissimos monachos connumerari, et morari in eo ipso schemate; tunc enim permittimus ipsi, et presbyterum fieri, et ad episcopatum venire; cum sit manifestum simul atque tale quid evenerit, et dignus sacerdotio apparuerit, quod confestim licentiam habeat manere in episcopatu, et ministrare, dummodo quartam partem suæ substantiæ universæ præbeat decurionibus, et fisco (secundum nuper de quarta parte positam a nobis legem) aut soli fisco, si quidem taxeoticæ fortunæ ei esse contigerit. Si vero et in reverendissimis archimandritis censeatur, et manserit inter ipsos, et hoc etiam modo damus fortunæ liberationem, quartam et tunc partem suæ substantiæ (ut prædiximus) præbituro: aliter autem neque illi ordinari concedimus, neque ordinato tale quid agere permittimus. Sciente tua excellentia quia hæc observari debent ab omnibus Deo amabilibus episcopis, pœnam expectaturis circa ipsum sacerdotium, si quid tale fecerint; præter id, quod etiam nec ipse ordinatus sacerdotio fruatur, licet fuerit antea in aliquo gradu sacerdotii ordinatus, sed inter privatos redigetur, et ministeria exsequetur quibus subiacebat prius. Quæ omnia obtinere in futurum volumus tempus, quoniam nunc primum a nobis inventa sunt, non pertinente ullo modo hac lege (ut diximus) ad eos qui semel hac dignitate sacerdotali decorati sunt, sed licentiam habentibus ipsis per substitutos ministrare, juxta Theodosii, et Valentiniæ piæ memoriæ constitutionem, quæ ad Thomam rescripta est. — § 1. Ad hæc et illud iustum esse, et obtinere, et in usu esse sancimus, quod positum ab initio, et usu observatum, nescimus quoniam modo in desuetudinem abiit. Meminimus enim nos in Arcadii et Honorii piæ memoriæ Constitutionem incidisse, volentem clericos, si neglexerint suum ordinem, et in qualemcumque armatam militiam transierint, vel depositi a Deo amabilibus episcopis, militare ausi fuerint, mitti quidem ipsos militia adepti, tradi vero civitatum curiis ministraturos in posterum publico, quando et Domini Dei servitio, quandiu militaverint, se abdicaverunt. Quæ omnia obtinere ex hac nostra sancimus lege, jubentes Ipsos statim et confestim civitatis illius ex qua sunt fieri curiales, nisi vehementer curialibus abundet civitas: quo casu vicinæ vel ulterioris etiam usque ad unam provinciam al-

teram, ubi maxime curialium constituta est parvis. Si vero latitantes (ut probabile est) fiant, licentiam damus curialibus, statim ingredi res eorum, eorum bona detinere, et satis sibi secundum legem inde facere. Hæc igitur super reverendissimis clericis quoscunque gradus obtinere in perpetuum sancimus, et in his quæ jam perpetrata sunt obtinere legem eam volentes quæ et prius erat. Quoniam autem et quandam constitutionem invenimus de monachis disserentem, et volentem ipsos non relinquere propria monasteria, neque turbare civitates, quam et ad quoddam sancitam esse tempus quidam suspicatur, oportere existimavimus occasionem inde accipientes, perfectiorem, et in omne tempus etiam hoc reformare, ita ut nemini de cætero reverendissimorum monachorum licentiâ sit, tale quid agere, et relinquere quidem monachicum habitum, circumcingere autem qualemcumque militiam, aut cingulum, aut dignitatem, aut eorum qui in iudiciis versantur sequi vitam, et Dei servitio humanas occupationes prætere aut cognoscere, illo qui tale quid fecerit dando tantæ civitatis illius ex qua est, aut etiam alterius, ut prædictum est, et si quidem locuples sit, etiam portuaria subiturus munera, sin minus, corporalia mena; et hic licentiâ danda curiis (ut prædiximus) si invisibiles fiant, occupare bona, et sibi ex his satisfacere secundum legem. In omnibus autem casibus in quibus accipere ex his curias jubemus causis, volumus mediam quidem horum partem curiales suscipere non in auro, sed immobili possessione, vel quæ subsit, vel quæ sit comparanda secundum prius a nobis emissam legem, aliam vero dimidiam generali mensæ tuæ excellentiæ inferri; ut tuus etiam thronus provideat vigilantem, ne quid tale (commisissum) lateat, sed, simul atque quid factum fuerit, conveniens super hoc fiat medela, præterquam si nunc ipsi ultro et sponte militiam reliquerint, vel simpliciter quod habent schema et ad monachicam rursus serio et vere revertantur vitam, et inter reverendissimos clericos connumerari festinent. Si enim hoc fecerint intra annum unum ab hac lege lata, remittimus eis pœnam, sufficere ipsis ex exercitio putantes emendationem. Hæc autem obtinere in sequens volumus tempus, neque illos extra dictam reliquentes pœnam, quotquot a nostro principatu monachi facti tale quid fecerunt; id enim quod præcessit simul quidem ob humanitatem, simul etiam tempus verentes dimittimus, quando nihil diserte statutum prius erat. — § 2. Item illud statuimus: sive pater, sive mater, sive alius quis ex defectu liberorum restitutionem aut substitutionem induxerit quibusdam sive masculis, sive feminis, hi autem ad nuptias venire propter conversationis non elegerint modum, rescindi tales restitutiones aut substitutiones; et habere ipsos potestatem in quem voluerint modum tamen quæ inde proficiuntur consecrare, et ad consumere superstites, aut relinquere morientes: sicut, et si sub conditione liberorum susceptionis ipsi quid relictum fuerit, oportet et hoc ipsum habere

eos, liberos suscipere minime coactos. Eadem quoque legis positionem, et in mulieribus virginitatem professis, et uxores ducere omnimodo prohibitis reverendissimis clericis extendimus et reponimus, et hanc gratiam Deo pro nostris temporibus dignam referimus. — § 3. Ad hæc sancimus sive vir ad solitariam vitam venire voluerit, sive mulier, viro relicto, ad exercitationem monachicam venerit, ne hoc damni causam præbeat; sed ut sua omnimodo recipiat, ita ut liceat uxori [et] dotem recipere suam, et propter nuptias donationem ei qui cum ea cohabitaverat; et quod inde venit lucrum, non secundum eam quæ per repudium fit disjunctionem vindicare, aut manere apud eum qui non divertit, sed secundum quod in casum mortis factum est pactum; quasi videatur is qui divertit a communi alterius convictu mortuus esse in alterius contubernio, cum cohabitanti sit omnino inutilis; quidquid autem in dotalibus instrumentis receptum fuerit ex pactis in casum mortis, id debitum intelligatur. Non audente muliere ante anni lapsum in aliud respicere matrimonium, propter generationis (aut seminis) incertitudinem. Sed si quid tale futurum sit, statim mitti divortium, quod idcirco bona gratia vocatur, ab ea quæ conversionem non eligit persona, atque ita agat quod voluerit, lucris (ut ante dictum est) ad ipsam pertinentibus. Sane eo quod lucrandum esset ex tali causa, omnimodo, si et in prioribus nuptiis vel vir vel mulier mansissent, communibus liberis ex eo matrimonio natis, si qui fuerint, conservando. Dat. v calend. Decemb., CP., post coss. Lampad. et Orest. an. 2, 532.

LEX LIV.

Idem Augustus Hermogeni magistro officiorum.

Raptores virginum, vel viduarum, vel diaconissarum, quæ Deo fuerint dedicatæ, pessima criminum peccantes, capitis supplicio plectendos esse decernimus, quod non solum ad injuriam hominum, sed et ad ipsius omnipotentis Dei irreverentiam committitur. Qui itaque hujusmodi crimen commiserint, et qui eis auxilium tempore invasionis præbuerint, ubi inventi fuerint in ipsa rapina, et adhuc flagrante crimine deprehensi a parentibus sanctimonialium virginum, vel viduarum, vel diaconissarum aut earum consanguineis, vel tutoribus, seu curatoribus, convicti interficiantur. Sin autem post commissum tam detestabile crimen, aut potentatu raptor se defendere, aut fuga evadere potuerit, in hac quidem regia urbe tam viri excelsi præfecti prætorio, quam gloriosissimus præfectus urbi, in provinciis autem, tam viri eminentissimi præfecti prætorio per Illyricum, et Africam, quam magistri militum per diversas nostri orbis regiones, nec non vir spectabilis præfectus Ægypti, et vicarii, et proconsules, et nihilominus viri spectabiles duces, et viri clarissimi rectores provinciarum, nec non alii cujuslibet ordinis iudices, qui in locis illis inventi fuerint, simile studium cum magna sollicitudine adhibeant, ut eos possint comprehendere; et comprehensos in tali crimine, post

legitimas, et juri cognitatas probationes, sine forti præscriptione, durissimis pœnis afficiant, et mortis condemnent supplicio. Bona autem eorum, si hoc commissum fuerit in sanctimonialiam virginem, quæ vel in asceterio, vel monasterio degit, sive eadem virgo diaconissa constituta sit, sive non, eidem monasterio, vel asceterio ubi consecrata est addicantur, ut ex his rebus et ipsa solatium habeat, dum vivit, sufficiens, et res omnes sacrosanctum asceterium seu monasterium pleno habeat dominio; sin autem diaconissa cujuscunque ecclesiæ sit, in nullo tamen monasterio, vel asceterio constituta, sed per se degit, raptoris ejus substantia ecclesiæ cujus diaconissa est assignetur, ut ex his facultatibus ipsa quidem usufructum, dum superest, ab eadem ecclesia consequatur; ecclesia vero omnem proprietatem et plenam possessionem earundem rerum nostro habeat beneficio, nemine vel iudice, vel quacunque alia persona hæc audente contemnere. Pœnas autem, quas prædiximus (id est, mortis et bonorum amissionis) constituimus non tantum adversus raptores, sed etiam contra eos qui hos comitatis in ipsa invasione et rapina fuerint. Cæteros autem omnes qui conscii et ministri hujusmodi criminis reperti et convicti fuerint, vel eos susceperint, vel quamcunque operam eis tulerint, sive masculi, sive femine sint, cujuscunque conditionis, vel gradus, vel dignitatis, pœnæ capitali tantummodo subjicimus. Ut huic pœnæ omnes subjaceant, sive volentibus, sive nolentibus sanctimonialibus virginibus, sive aliis supradictis mulieribus, tale facinus fuerit perpetratum. Dat. xv Kalend. Decemb., CP., da. Justiniano P. P. A. in cos. 533.

LEX LV.

Idem Augustus.

Ut non liceat parentibus impedire quominus liberi eorum votentes monachi aut clerici fiant, aut eam ob solam causam exheredare: sed si ipsi testamentum condant, necesse habent quadrantem illis relinquere; sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato.

§ 1. Quod si illi monasteria aut ecclesias relinquunt; atque mundani fiant, omne ipsorum jus ad monasterium aut ecclesiam pertinet.

LEX LVI.

Idem Augustus Joanni PP.

Deo nobis auxilium præbente, omnia quæ pro honore sanctæ Ecclesiæ catholicæ ad Dei placitum fieri properamus, legibus constituere et operibus adimplere desideramus. Et jam quidem multa cum ejus auxilio statuimus quæ ecclesiasticæ doctrinæ atque statui conveniunt: in præsentem vero hoc pia deliberatione duximus corrigendum, quod hactenus contra Dei timorem fiebat. Cognitum etenim nobis est, quod si quis sponsus, vel sponsa, post datas et acceptas arrhas, voluisset se divino deputare servitio, et a sæculari conversatione recedere, ac sanctimonialiam vitam vivere, atque in Dei timore permanere, compellebatur vir quidem ea quæ arrharum nomine de-

derat amittere, sponsa vero in duplum id quod acceperat reddere. Quod nostræ mansuetudini, religioni contrarium esse, visum est. Unde per præsentem legem in perpetuum valituram jubemus : ut si quis sponsus vel sponsa, [desideraverit sæculi istius vitam contemnere, et in sanctimonialium conversatione vivere] sponsus quidem omnia quæ arrharum nomine futuri causa conjugii dedit sine ulla deminutione recipiat; sponsa autem non duplum (sicut hactenus), sed hoc tantummodo sponso restituat quod arrharum nomine acceperat, et nihil amplius reddere compellatur, nisi quod probata fuerit accepisse. Nam et maritis et uxoribus qui sæculo renuntiant jam anteriore lege a nobis provisum est : ut, sive maritus, sive uxor religionis causa a conjugio recesserit, et solitariam vitam elegerit, unusquisque eorum res suas recipiat, quas pro dote vel ante nuptias donatione præstitit, et hoc tantummodo lucri nomine consequatur ab eo qui solitariam vitam elegerit, quod debuit legitime vel ex pacto per casum mortis exigere.

§ 1. Hoc etiam cognitum nobis correctione nostra dignum esse judicamus, ut si quis in parentum potestate constitutus vel constituta, vel forsitan hujusmodi jure absolutus vel absoluta, elegerit se monasterio vel clero sociare, et reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere voluerit, non liceat parentibus eosdem vel eandem quocumque modo abstrahere, vel propter hanc tantummodo causam quasi ingratum vel ingratham a sua hæreditate vel successione repellere, sed necesse sit eis omnimodo, cum ultimam voluntatem suam, sive per scripturam, sive alio legitimo modo perficiunt, quartam quidem portionem secundum leges nostras eis relinquere; sin autem et amplius voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus. Sin vero ultimam voluntatem parentes neque testamento, neque alio ultimo elogio declarasse monstrati fuerint, omnem parentum substantiam hæredes, quibus ab intestato competit, secundum leges nostras sibi defendant, nullo eis impedimento ex sanctimoniali conversatione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur. — § 2. Hujus autem perpetuæ nostræ legis beneficia eos volumus obtinere, qui in monasterio vel clericatu perseveraverint. Nam si qui eorum de quibus præsentem legem posuimus sanctimonialem vitam elegerint, ad sæcularem autem conversationem postea remeaverint, jubemus omnes eorum res ad jura ejusdem ecclesiæ vel monasterii a quo recesserint pertinere. — § 3. His ita dispositis, repetita lege jubemus ut nullus Judæus, vel paganus, vel hæreticus servos Christianos habeat. Quod si inventi in tali reatu fuerint, sancimus servos omnibus modis liberos esse, secundum anteriorem nostrarum legum tenorem. In præsentem autem hoc amplius decernimus, ut si quis ex prædictis Judæis, vel paganis, aut hæreticis habuerit servos nondum catholicæ fidei sanctissimis mysteriis imbutos, et prædicti servi desideraverint ad orthodoxam fidem venire, postquam catholicæ ecclesiæ sociati fuerint, in libertatem modis omnibus ex præ-

sentem lege eripiantur; et eos tam judices provinciarum quam sacrosanctæ ecclesiæ defensores, nec non beatissimi episcopi, defendant, nihil pro eorum pretiis penitus accipientibus dominis. Quod si forte post hac etiam ipsi domini eorum ad orthodoxam fidem conversi fuerint, non liceat eis ad servitutem reducere illos qui eos ad fidem orthodoxam præcesserunt. Sed si quis talia usurpaverit, pœnis gravissimis subiacebit. Hæc igitur omnia quæ pietatis intuitu nostra sanxit æternitas, omnes judices, et religiosissimi antistites, sive Africanæ diocæses (in qua maxime hujusmodi vitia frequentari cognovimus), sive aliarum provinciarum, gnæviter et studiosissime observari procurent. Nam contemptores non solum pecuniaria multa, sed etiam capitibus supplicio ferientur.

LEX LVII.

Idem Augustus Joanni P. P.

Præsens lex in alterius legis scripturâ a nobis referatur mentionem, quam proculdubio et denuo confirmare cum quadam meliore putavimus oportere adjectione, majorem pœnam contra delinquentes proferendo; non quia augmentis delectemur pœnarum (nihil enim nobis tam gratum est quam humanitas), sed ut metu pœnæ eos qui ad peccandum proclives sunt a peccando arceamus. Scimus igitur nos scripsisse legem dicentem nullam esse licentiam sancissimarum ecclesiarum œconomis, aut antistitibus tenonum, aut nosocomiorum, aut ptochiorum, aut monasteriorum, sive virorum, sive mulierum, aut aliarum talium corporum, quorum præfata constitutio meminit, ea quæ in perpetuum illis relicta sunt, quæ annalia vocant leges, secundum aliquod pactum aut auro distrahere certo, aut alienare aliter per quemcumque modum, et posteris adimere id quod eis obtinere exinde solatium: et convenientes legi adjectiones rationes, ut quia non amplius propter tale commotum, nec appellatio quidem annui conservetur, nisi per singulos annos contingat præstari, sed semel repræsentatum, postea perfecte pereat. Hanc iterum cum aliqua adjectione renovantes legem sancimus: si quis aut reverendissimorum œconomorum, aut xenodochorum, aut nosocomorum, aut ptochophorum, aut gerontocomorum, aut brephotrophorum, aut orphanotrophorum, aut archimandritarum, aut aliarum contentarum priore nostra divina constitutione personarum, id quod in perpetuum relictum est venerabilibus domibus quibus præsent, sive in auro, sive in aliis rebus, tentaverit transmutare, ne videatur esse perpetuum, sed transactionibus aut venditionibus, aut quibusdam aliis machinationibus, ut quod perpetuum manere debebat terminetur, tentaverit, præter vim a nobis nuper profectæ in hujusmodi rebus divinæ legis, nullam habere ullo modo licentiam hoc facere; sed et si fecerit, irritam esse quod factum fuerit; et licentiam esse ei qui post ipsum eandem suscipiet curam, vel etiam eo negligente (ut fieri potest) cæteros deinceps omnes statim revocare id quod fuerit factum, et ita infirmum declarare, atque si ab initio non processisset, ut et fructus

medii temporis, et usuras, et omnem utilitatem ad A
 pium pertinere omnimodo locum, omnibus quæ
 medio tempore attentata sunt quiescentibus. Homini
 etenim cuique cursus unus est vitæ ab opifice datus,
 cuius finis est omnino mors: venerabilibus vero
 domibus, et earum cœtibus, indesinenter a Deo
 custoditis, non est neque secundum earum posses-
 siones inducere aliquam metam: sed quousque uti-
 que permanserint venerabiles domus (manent autem
 in perpetuum, et usque ad hujus sæculi consumma-
 tionem, quousque Christianorum nomen apud ho-
 mines erit et coletur), æquum itidem est manere, et
 in perpetuum relictas erogationes aut redditus im-
 mortales semper piis actionibus nunquam cessaturis
 servituros. Eum igitur qui tale quid deliquerit, et
 transferre rem auro accepto, aut per aliam occasio- B
 nem præsumperit, damnum quidem nullum induci
 (secundum ea quæ prædicta sunt) his contra quas
 talia perpetrarunt domibus, sed illas quidem domos,
 et aurum, et rem lucrari, quam acceperunt; et nihilo-
 minus relictum exigere abque ulla quacunque di-
 minutione, tam ab ipso qui hoc egit, quam ab ejus
 hæredibus et successoribus, et illius res, et bona
 obligari ipsi qui cum eo contraxit; et ea ipse vindicet,
 tam contra illius personam quam bona ipsius,
 usque ad plenam et competentem ipsi indemnita-
 tem, ne scilicet contra venerabilem domum, quam
 contra fas fraudavit, ullam speret datorum recupera-
 tionem, aut ejus, quod factum est, instaurationem:
 quod autem ad ipsum quocum contraxit attinet, C
 omnem habeat a legibus licentiam regredi contra
 ipsum, et hæredes ejus, et res ejus, et quod datum
 est, si possit, exigere; ut, si minus ob Dei metum,
 metu saltem propriæ ipsorum substantiæ, et suorum
 hæredum tardiores flant ad hujusmodi pactiones;
 quas in confesso est eos nullius boni causa celebrare,
 sed vel pecuniis corruptos, vel affectionibus quibus-
 dam superatos. Quæ omnia per hanc divinam legem
 prohibentes et ipsam sacris nostris inscribi legibus
 sancimus, et offerimus ipsi Domino universorum Deo
 et Salvatore nostro Jesu Christo, pulchrum quoddam
 et conveniens ipsi sacrificium et ipsam adducentes.
 Datum prid. Id. Septemb., CP., dn. Justinian. P.P.,
 A. IV, et Paulino v. c. coss., 534.

LIB. I, TIT. IV.

De episcopali audientia et diversis capitulis quæ ad jurisdictionem et reverentiam pertinent pontificalem.

LEX XXI.

Imperator Justinianus Augustus Mennæ. P. P.

Si præsens quidem sit qui pecuniam numerasse
 vel alias res dedisse scriptus est, aliquam vero admi-
 nistrationem in provinciis gerat, ut difficile esse vi-
 deatur, denuntiationem eidem non numeratæ pecu-
 niæ mittere, licentiam damus ei qui memorata exce-
 ptione uti velit, alios iudices adire, et per eos ei ma-
 nifestare quia exceptionem hujusmodi objicit, factam
 à se super non numerata pecunia querelam esse.

Quod si non sit alius administrator civilis, vel milita-
 ris, vel per aliquam causam ei sit difficile, qui me-
 moratam querelam opponit, eum adire, et ea quæ dic-
 ta sunt facere: licentiam damus etiam per virum
 reverendissimum episcopum eandem suam exceptionem
 creditori manifestare, et ita tempus statutum
 interrumpere. — § 1. Quod etiam in exceptione non
 numeratæ dotis locum habere receptum est. Datum
 Kalend. Jul., Constantin., dn. Justiniano A. II cos.
 528.

LEX XXII.

Imperator Justinianus Augustus Mennæ P. P.

Neminem volumus in custodiam conjici absque
 jussu gloriosissimorum, vel illustrium, vel clarissi-
 morum magistratuum hujus felicissimæ urbis, vel pro-
 vinciarum, aut defensorum civitatum.

§ 1. De his autem quicunque conjecti aut conjiciendi
 sunt, Deo amabiles locorum episcopos jubemus per
 unam cujusque hebdomadæ diem, id est, feria quarta,
 aut sexta, quæ et Parasœve appellatur, eos qui in
 custodia habentur visitare, et diligenter inquirere
 causam ob quam detinentur; et sive servi sint, sive
 liberi, sive pro pecuniis, sive pro aliis criminationi-
 bus, sive pro homicidiis conjecti, illustrissimos, et
 spectabiles, et clarissimos magistratus admonere, tam
 eos qui sunt in hac felicissima urbe quam qui sunt in
 provinciis, ut ea exsequantur circa ipsos quæ divalis
 nostra constitutio ad illustres præfectos ea de re
 emissa præcipit: licentia data Deo charissimis pro
 tempore episcopis, si quam negligentiam admissam
 cognoverint ab illustrissimis et magnificentissimis
 atque clarissimis pro tempore magistratibus, vel iis
 quæ illis parent officiis, talem ipsorum negligentiam
 indicandi, ut conveniens adversus negligentes animi
 nostri motus insurgat. Datum xv Kalend. Februar.,
 CP., Decio cos. 529.

LEX XXIII.

Idem Augustus Mennæ PP.

Privatos carceres modis omnibus in urbibus atque
 in vicis constitui vetamus: ipsis qui custodiuntur Dei
 amicissimorum loci episcoporum providentia a de-
 tentione remissis. Dat. xii Kalend. Feb., CP., Decio
 cos. 529.

LEX XXIV.

Idem Augustus Demostheni P. P.

Nemini licere volumus, sive ab ingenuis genitori-
 bus puer parvulus procreatus, sive a libertina proge-
 nie, sive servili conditione maculatus expositus sit,
 eum puerum in suum dominium vindicare, sive no-
 mine domini, sive ascriptitiæ, sive colonariæ con-
 ditionis. Sed neque his qui eos nutriendos sustule-
 rint, licentiam concedimus penitus cum quadam di-
 stinctione eos tollere. Sed nullo discrimine habito,
 hi qui ab hujusmodi hominibus educati, vel nutriti,
 vel aucti sunt, liberi et ingenui appareant, et sibi
 acquirant, et in posteritatem suam vel extraneos hæ-
 redes omnia quæ habuerint, quo modo voluerint,
 transmittant. Hæc observantibus non solum præsid-
 bus provinciarum, sed etiam viris religiosissimis

episcopis. Datum Chalcedone, viii Kalend. Jul., A
Lampadio et Oreste vv. cc. ooss. 530.

LEX XXV.

Idem Augustus Demostheni P. P.

Quæ de alea sive (ut vocant) cottis, ac de eorum prohibitione, a nobis sancita sunt, ea liceat Dei amicissimis episcopis et perscrutari, et cohibere, si fiant, et flagitiosos per clarissimos præsides provinciarum, et patres defensoresque civitatum ad modestiam reducere. Datum x Kal. Octobr., CP., Decio cos. 529.

LEX XXVI.

Idem Augustus Juliano P. P.

De his quæ singulis annis ad civitates pertinent (sive civiles redditus sint, sive fructus, ex publicis, aut privatis pecuniis, quæ ab aliquibus eis, aut relinquuntur, aut donantur, aut alio pacto excogitantur, aut instituuntur, sive ad opera, sive ad rem frumentariam, sive ad publicos aquæductus, sive ad balnearum calefactionem, sive ad portus, sive ad murorum aut turrium ædificationem, sive ad pontium atque viarum refectionem, sive ad publicas denique causas pertinent), tam ex publicis quam ex privatis, ut dictum est, causis, sancimus ut in unum convenient religiosissimus episcopus, ac tres bonæ existimationis, et qui cæteris præstant in ea civitate, ac singulis annis inspiciant opera facta; et curent ut et metiantur, et rationem conficiant qui ea administrant aut qui administraverunt, et in monumentorum gestione ostendant impletionem operum, aut administrationem sitonicarum, et balneariarum pecuniarum, sive quæ in viis muniendis, aut aquæductibus, aut aliis rebus consumuntur. Quæ omnia nunquam omnino minui volumus. In monumentorum vero gestione appareat, sitne solutus an obligatus qui ea administravit, et an quod debuit solverit, atque ita erit cautum ei qui eam curam suscepit. Mittemus enim nos, cum placuerit, quem commodum erit, ut inspiciat rationes ab eis factas; et cum recte factas esse repererit, calculum feret quo ipsis hæredibusque et successoribus consuetur, neque aliarum rationum aut controversiarum occasio relinquatur. Omnia vero, propositis sanctis Evangelis, diligenter fiant, nam inquisitionem nos cum liberit fieri jubebimus. Oportet itaque studere religiosissimum episcopum, et qui cum eo rationes conficiunt, ut opera in ingentes sumptus præscripta singulis annis diligenter fiant ex publicis fructibus atque redditibus reparanda. Sin autem noluerit rationibus subesse qui ea administrat, neque ferat sanctissimum ejus loci episcopum, et illos possessores qui ad eam rem constituuntur, et qui ad rationes reddendas eum vocant, cogatur id agere per clarissimum provinciæ præsidem et cohortem quæ ei parere solet: ac sine ullo damno compellatur ut modis omnibus rationes submittat religiosissimo episcopo, et primis illius civitatis; quodque appareat ab eo debere, civitati reddatur. — § 1. Omnem vero libertatem tollimus nostris præstibus mittendi in agros discussores, aut ratiocinatores, aut exæquatores ad pu-

blicarum rationum executionem. Sed si quid hujus modi nobis ignorantibus fiet, si quidem sacra forma ad aliquos per subreptionem emanaverit, liceat religiosissimo episcopo ejus civitatis suscipere quidem aæram formam, renuntiare tamen nobis, ut nos agnoscamus an ex nostra ad illum præsidem jussione, an per obreptionem facta sit, ut si per subreptionem facta esse videatur quod factum sit, inutile fiat, et periculum subeat qui eam quasivit. Si vero ab aliquo e nostris præfectis emissum decretum aut commitorium sit, aut præceptum aliquod, aut rationum scriptura, et de aliquo ex prædictis capite permittitur, volumus ut modis omnibus non ejus urbis episcopus, et primi civitatum illis rebus præstantur, sed liceat provinciæ præsidi, et ipsis possessoribus ac civibus jussiones rejicere, ac ne abolum quidem ea de causa præstare. Si vero in ea re sanctissimus episcopus negligens fuerit, habebit et Dominum Deum nostrum infensum, et imperialem vindictam expectabit, si ea servili silentio sacerdotalique licentia indigno, præterierit. — § 2. Si quis autem in provincia renuntiaverit magistratuum aut consulum processiones, sive generales formas gloriosissimorum præfectorum, aut alicujus alterius e nostris magistratibus, sive constitutionem, sive sacrum commitorium, sive generales litteras, sive erectionum imperialium statuarum iudicaverit, non liceat amplius sex nummis aureis in singulas nundationes, et in singulas formas, aut constitutiones, aut sacra commitoria, aut generales litteras, aut statuarum erectiones accipere in singulis provinciis, ad quas litteras accepit; ac, licet multæ sint in ea provincia urbes, nihil amplius præstetur, quam illi sex nummi. Si quid vero amplius acceperit, ejus quadruplum restituet; liceatque ejus urbis episcopo hoc prohibere. Eadem tamen pœna decem librarum auri, et provinciæ præsidi, et ei subito offitio, et episcopo imponitur, si illis permittant plus petere, neque id modis omnibus prohibuerint. — § 3. Nemini enim dubitatio permittimus nostrorum magistratuum hujusmodi formas circa provincias emittere de rivorant, aut de cloacarum purgatione, aut de abolitione ædificiorum a muris, aut stationum a porticibus, aut eorum quæ produlia appellantur, aut de rudærum ac dimidiatarum columnarum eversione, aut de imaginibus, aut si quid alio pacto sit exægitalium, aut etiam de civilibus quibuscumque controversiis. Sed liceat episcopo et iis qui primi sunt ejus urbis, et præsidiibus provinciarum, et possessoribus ac civibus insinuat aliqua forma, ei quidem non deferre, sed prohibere ac coercere omnem executionem omnemque vim quæ ex eo eveniat. Eademque pœna afficiat sanctissimos episcopos, nisi id prohibuerint. — § 4. Sed et oportet episcopum, ac patrem civitatis, et cæteros bonæ opinionis possessores providere, ne locus aliquis civilis aut publicus juxta muros urbis, aut in publicis porticibus, aut in plateis, aut in quocumque alio loco ab aliquo indebite possideatur, neve publicus locus alicui sine nostra sacra forma tradatur.

§ 5. *Idem inquirant de aquarum distributione, A* quæ sacra aliqua forma cuique pertineat, ut ne hic plus, ille minus habeat, quam ei competit. — § 6. Neque vero fidejussionis causa, aut supra mandat formam nostros subjectos affici pateremur, sed si quidem immobiles res habeant idoneas, iusjurandum tantum præsent, et ~~conservantur~~; sin autem non habeant, usque ad quantitatis æstimationem, fidejussionem sine ullo damno præbeant. Si vero dubitaverint exactores de fidejussorum fide, facultatibus aut cautione, in eundem locum religiosissimus episcopus, et patres civitatis, ac defensor convenient, ac decernant, an idoneus esse fidejussor videatur usque ad quantitatem de qua agitur, et necesse habeat exactor suscipere eum in fidejussorem, qui nihil pro fidejussione aut sacramento præstabit, præterquam si **B** privata nostra, aut cujusquam magistratus majoris iussione *personam ducendam esse, fidejussori non esse credendum* decernatur. Tunc enim licebit exactori fidejussorem non accipere, id vero agere sine ullo detrimento. Cæterum eadem multa adversus religiosissimum episcopum et clarissimum provinciæ præsidem imponitur, si quid eorum transgredi passi fuerint, aut si cum transgressum erit, non id statim renuntiaverint. — § 7. Neque etiam patiantur ut plus definita parte a nostra constitutione pro sportulis accipiatur; neve descriptio ob aliquam causam in civitatibus fiat nisi ob illas tantum, quas supra enumeravimus, renuntiationes processionum, constitutionum, sacri et generalis commonitorii, aut formæ, aut litterarum, et hujus modi omnium rerum, de quibus antea sanximus: **C** item quæ propter suam conservationem, atque salutem cives facere voluerint ad opera forte publica, vel ad sitoniam, vel ad aliam quamvis causam, quæ omnibus placeat propter urbis honorem fieri, ex quo respublica adjuvetur. Contra eos vero qui hæc transgredi tentaverint, et si ad nos religiosissimi episcopi id non retulerint, ea serventur quæ antea a nobis communita sunt. — § 8. Atque oportet singularum urbium Dei amantissimos episcopos, cum omnia cognoverint quæ a nobis de his rebus disposita sunt, et de metatorum exactione, et de rapinarum prohibitione, ac de cæteris rebus quæ nostra sacra constitutione continentur, quæ de omnibus edita est, finem competentem imponant. Datum viii Kalendar. Jul., Chalced., Lampad. cos. 530.

LEX XXVII.

Idem Augustus Juliano P. P.

De creationibus curatorum, qui furiosis utriusque sexus dantur, necessarium nobis visum est constituere quemadmodum eas celebrari oporteat. Et, si quidem pater curatorem furioso vel furiosæ in ultimo elogio hæredibus institutis vel hæredatis dederit, ubi et fidejussionem cessare necesse est, paterno testimonio pro ejus satisfactione sufficiente, ipse qui datus est ad curationem perveniat: ita tamen, ut in provinciis apud præsidem earum, præsentis eis tam **V**iro religiosissimo locorum antistite, quam tribus primatibus, actis intervenientibus, tactis sacrosan-

ctis Scripturis, depromat, omnia se recte et cum utilitate furiosi gerere, neque prætermittere quæ utilia esse furioso putaverit, neque admittere ea quæ non utilia furioso esse existimaverit; et, inventario cum omni subtilitate publice conscripto, res suscipiat, et secundum sui opinionem disponat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad similitudinem tutorum et curatorum adulti. Sin autem testamentum quidem parens non confecerit, lex autem curatorem, utpote agnatum, vocaverit, vel, eo cessante, aut non idoneo forsitan existente, ex judiciali electione curatorem ei dare necesse fuerit, tunc scilicet et in provinciis apud præsidem cujuscunque provinciæ, et virum religiosissimum episcopum civitatis, necnon tres primates, creatio procedat; ita ut, si quidem curator substantiam idoneam possidet, et sufficientem ad fidem gubernationis, sine aliqua satisfactione creatio procedat. Sin autem non talis census ejus invenitur, tunc et fidejussio, in quantum possibile est, ab eo exploretur; creatione omnino, sacrosanctis Scripturis propositis, in omni causa celebranda; ipso autem curatore, cujuscunque substantiæ vel dignitatis sit, præfatum sacramentum pro utiliter rebus gerendis præstante, et inventarium publice conscribente; et hypotheca rerum curatoris modis omnibus adhibenda, quatenus res possint furiosi undique utiliter gubernari. Datum Kal. Sept. Constantin., Lamp. et Oreste vv. cc. cos. 530.

LEX XXVIII.

Idem Augustus Juliano P. P.

Tam dementis quam furiosi liberi, cujuscunque sexus, possunt legitimas contrahere nuptias, tam dote quam ante nuptias donatione a curatore eorum præstanda: æstimatione tamen in hac quidem regia urbe excellentissimi præfecti urbi, in provinciis autem virorum clarissimorum earum præsidum vel locorum antistitum, tam opinione personæ quam dotis moderatione, et ante nuptias donationis, statuenda; præsentibus tam curatoribus dementis quam furiosi, necnon his qui ex genere eorum nobiliores sunt; ita tamen, ut nulla ex hac causa oriatur, vel in hac regia urbe, vel in provinciis jactura substantiæ furiosi, vel dementis, vel mente capti, sed gratis omnia procedant, ne tale hominum infortunium etiam expensarum detrimento prægravetur.

LEX XXIX.

Idem Augustus Juliano P. P.

Sancimus ut nemo venerabilis clericus ab aliquo sive clerico, sive laico ab initio apud beatissimum provinciæ Patriarcham accusetur, sed prius juxta sacra instituta apud episcopum civitatis in qua clericus versatur; tum, si is suspectus est, apud metropolitanum episcopum reum agat; sed si forte ne ei quidem accusatio placuerit, ad sacram ejus regionis synodum accusatum deducat; et cum metropolitanano, tribus convenientibus religiosissimis episcopis, qui cæteris propter ordinationem præferuntur, de causa coram tota synodo cognoscatur; et si quidem ei quæ judicata erunt placuerint, ab accusando disce-

dat. Si vero se lædi existimaverit, provocet illius provinciae beatissimum patriarcham, atque iis quae ipse iudicaverit omnino pareat, perinde ac si eum ab initio iudicem esset consecutus; nam contra horum antistitem sententias non esse locum appellationi, a majoribus nostris constitutum est. Hoc idem servandum est, si episcopus ab aliquo laico, sive ab aliquo clerico, sive ab altero religiosissimo episcopo accusatus sit. Nam ut statim accusatio ad sanctissimos patriarchas deferatur, et ut accusati in aliam provinciam mittantur, omnino prohibemus, præterquam si accusationem quis ob eam rem intulerit, quod causa illius regionis religiosissimo episcopo commissa fuerit, quo casu licet ad ipsos quoque sanctissimos patriarchas deferre accusationem. Litteræ tamen conficiantur ad aliquem ex episcopis eorum locorum, ut is causam audiatur, et antea a nobis dictum est. —

§ 1. Non vero ei liceat facere ut descendant in provincias venerabiles clerici, et immodicas sportulas, dum accusantur, inferant, qua in re hucusque peccatum esse cognovimus. Neque enim in singulas reorum personas plus sexta aurei nummi parte pro sportulis dari concedimus iis qui a sanctissimis patriarchis ac metropolitanis mittuntur; aut si episcopus missus est, sex tantum aurei ex quacunque quantitate ac causa, neque amplius præbeatur. Hoc in metropolitanis etiam teneat, cum ad eos accusatio contra episcopum qui sub eo sit aut ejus provinciae clericum defertur. Nam si in civilibus judiciis moderari sportularum et sumptuum modum curavimus, eaque ex lege præstari volumus, multo magis in ecclesiasticis accusationibus modum servari sancimus.

— § 2. Enimvero, si remissa causa ad sanctissimum patriarcham, aut ad aliquem ex religiosissimis metropolitanis, aut ad alium Dei amantissimum episcopum sententia lata sit, quæ alicui parti displiceat ac provocetur, ad archiepiscopalem hanc sedem referatur appellatio, in qua (ut adhuc servatum est) lis cognoscatur.

§ 3. Si vero quis ausus fuerit adversus hæc quidquam tentare, is quidem omne quod accepit cum altero tanto ei qui negotium passus est præstabit, fietque ecclesiasticæ multæ subjectus apud sanctissimum patriarcham, aut religiosissimum metropolitanum, qui tunc erit ecclesiasticorum numero ejiciendus.

§ 4. Has autem actiones, siquidem ad ecclesiastica negotia pertinent, necesse fore jubemus ut a solis religiosissimis episcopis aut metropolitanis, aut a sacris synodis, aut a sanctissimis patriarchis cognoscantur; si vero civilium rerum controversia sit, volentes quæstionem apud antistites instituere, patiemur, invitos tamen non cogemus, cum judicia civilia sint, si ea adire malint, apud quæ licet etiam de criminibus cognoscere.

§ 5. Quoniam vero quidam sunt sanctissimi patriarchæ, qui in provinciis in quibus existunt metropolitanorum officium gerunt, alii per totam diocesin, episcoporum, metropolitanorum, atque aliorum qui

A sub eis sunt ordinationes faciunt, ea de eorum illud observari sancimus, quod de metropolitanis antea disposuimus; is enim jure metropolitanus vocatur qui in episcopos minores ex sacris regulis eam potestatem habet. Dat. xv Kal. Nov., CP., Lamp. cos. 530.

LEX XXX.

Idem Augustus Joanni P. P.

Sancimus, in curationibus juniorum, sive prima, sive secundæ sint ætatis, aut alii quidam, quibus lex dat curatores, siquidem usque ad quingentos aereos et solummodo facultates sint juniorum, non præsidum provinciarum expectare creationem, neque impensis maximis subjici, præsidibus forte neque morantibus in urbibus illis in quibus prospici curationi contingit, sed apud civitatis illius eedicum [defensorem] aut strategum [magistratum municipale] vel in Alexandrina civitate apud ejus juridicum, nec cum religiosissimo ejus episcopo, aut aliis etiam publicis personis, si harum copiam habeat civitas, fieri creationes curatorum seu tutorum; fidejussore secundum mensuram facultatum dato, secundum dictarum personarum judicium; et aliis omnibus procedentibus, quæcumque super tutorum vel curatorum fidejussione et secundum modum facultatum consueta sunt; sola personarum transmutatione, per quas hæc fiant propter minorum utilitatem a presenti sanctione introducta; omnibus videlicet his sub sola duorum numismatum [id est, solidorum] datione faciendis, præsertim cum hac maxime de causa hæc posita sit constitutio, pena imminente, si quis plus accipere ausus fuerit, aut distulerit constituisse tutelam seu curationem spe majoris lucri; et eo non solum triplum reddituro omne quidquid acceperit, sed etiam ab ipsa sollicitudine et administratione removendo. Cum autem factæ fuerint tutorum aut curatorum creationes, præsertim etiam religiosissimo civitatis episcopo, in ipsa sanctissima ecclesiæ archiis deponi gesta sancimus, ut sit perpetua rei memoria, et non intercيدات casibus fortuitis curationis exinde quæsitæ cautela. His quæ in magna hac civitate sunt tutelæ aut curationibus apud solum clarissimum prætorem faciendis, ut jam sancitum est. Dat. v Kalend. Aug., CP., post consul. Lamp.

LEX XXXI.

Idem Augustus Joanni P. P.

Sancimus ut si quando abfuerit is qui res alienas vel creditori obnoxias detinet, et desideret dominus rei vel creditor suam intentionem proponere, et non ei licentia sit, absente adversario suo qui rem detinet, vel infantia, vel furore laborante, et neminem tutorem vel curatorem habente, vel in summa potestate constituto [eamdem rem auctoritate sua usurpare], licentia ei detur adire præsidem provincie, libellumque ei porrigere, et hæc in querimoniam deducere, et intra constituta tempora interruptionem facere; sin autem nullo poterit modo præsidem adire, saltem ad episcopum locorum eat et suam

manifestare voluntatem in scriptis deproperet. Dat. A Constantin. Kal. Octob. post consul. Lampadii et Orestis vv. cc. coss. 531.

LEX XXXII.

Idem Augustus.

Differente domino recipere emphyteuma, licentiam habet emphyteuta consignare ipsum, et Constanti-
nopoli quidem in fine triennii contestari id ipsum apud hyparchos [seu præfectos prætorio] aut apud præfectum urbis, aut competentem recusantis magistratram, aut patriarcham, si dominus homo sit potens : in provinciis autem apud præsidem, aut, eo non morante ibi, apud defensorem, aut episcopum civitatis, in qua est is qui recusat ; et unius ipsorum assumere testationem : ac nisi aut sic acceperit canonem, canon solvitur, et lucratur canonem emphyteuta etiam sequentis temporis, et eousque quo dominus mittat per testationem petitum ; exinde et eum, non autem ex præterito tempore, accipiet, et post triennium post attestationem ejusmodi indevotum emphyteutam expellere poterit.

LEX XXXIII.

Idem Augustus ubique terrarum constitutis episcopis.

Sacram fecimus constitutionem, nemini permittentes, neque invitam mulierem, ancillam, aut liberam in scenam, aut orchestram pertrahere ; neque converti volentem, prohibere eam ejus fidejussores quasi super hoc ipso certum auri modum promissum repetendo ; sed si quid tale factum fuerit, prohiberi hæc et a clarissimis provinciarum præsidibus, et a civitatum religiosissimis episcopis, constituimus, dantes licentiam religiosissimis episcopis, una cum clarissimo provinciæ præside, etiam invitos trahere ad se eos qui compulerint, aut qui mutari seu converti ab ea actione prohibuerint ; et publicam quidem fieri eorum substantiam, ipsos vero civitate expelli. Si vero qui provinciam regit ipse sit qui eas compulerit, aut a prædicta actione conversionem seu respicientiam prohibuerit, damus licentiam, et solos religiosissimos episcopos adire eam, quæ talia patitur, aut ejus fidejussorem, hunc vero (episcopum) adversari magistratum habenti, et non permittere injuste agere ; aut si minus fuerint ad id exsequendum potentes, indicare id nostro imperio, ut a nobis competens exerceatur pœna, fidejussionibus simul liberandis, et fidejussoribus indemnibus conservandis, licentiam dantes conversis hujusmodi mulieribus libens et ingenuis existentibus ad matrimonium transire legitimum, etiamsi contigerint honestissimis dignitatibus qui illas duxerint decorati, non amplius indigentibus imperialibus rescriptis, sed sua potestate nuptias celebrantibus, nuptialibus nimirum instrumentis omnimodo inter ipsos factis. Eademque et de filiabus scenicarum constituentes. — § 1. Hanc autem dictam constitutionem, et in quinto libro omnium constitutionum hujus scilicet nostræ pietatis cognominis libri, ad civiles magistratus rescriptam, posuimus. Quoniam enim oport-

tebat per præsentem sanctionem et vobis ubique terrarum positis religiosissimis episcopis hæc facere manifesta, propterea congregantes quæ ad ipsam pertinent, expositione latiore sancita, etiam eandem divinam constitutionem fecimus ad vos, ut sacerdotalem conservantes reverentiam, et continentiam studiosi, hæc custodiatis, tam magni Dei metum quam imperialem indignationem, si quid horum prætermiseritis, considerantes. Dat. Kal. Nov., CP., dn. Justin. iv et Paulino coss. 534.

LEX XXXIV.

Idem Augustus Epiphano sanctissimo archiepiscopo hujus felicissimæ urbis, et universali patriarchæ.

Certissime credimus quia sacerdotum puritas, et decus, et ad dominum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum fervor, et ab ipsis missæ perpetuæ preces, multum favorem nostræ reipublicæ et incrementum præbent, per quas datur nobis, et barbaros subjugare, et in dominium redigere illos quæ antea non obtinimus ; et quanto plus rebus illorum accedit honestatis et decoris, tanto magis et nostram rempublicam augeri credimus. Si enim hi prætulerint vitam honestam, et undique irreprehensibilem, et reliquum populum instruxerint, ut is ad illorum honestatem respiciens, multis peccatis absterneat, planum est quod inde et animæ omnibus meliores erunt, et facile nobis tribuetur a maximo Deo et Salvatore nostro Jesu Christo clementia conveniens.

§ 1. Hæc igitur nobis speculantibus nuntiatum est, præter communem rerum fidem, quosdam ex reverendissimis diaconis, itemque presbyteris (nam eo amplius etiam dicere erubescimus, Deo amantissimos, nempe episcopos), quosdam, inquam, ex his non videntur, alii quidem per seipos cubos seu tesseras contrectare, et adeo pudendum atque ipsis etiam idiotis a nobis frequenter interdictum spectaculum participare ; alii vero talem ludum non accusant, sed vel communicant facientibus, aut sedent spectatores actus indecori ; et spectant quidem cum aviditate omnimoda res omnium rerum importunissimas ; sermones vero audiunt blasphemos, quos in talibus necesse est fieri ; polluunt etiam suas manus, et oculos, et aures sic damnatis et prohibitis ludis ; alii vero neque obscure, aut latenter, aut equorum certaminibus se immiscent, aut etiam invitant aliquos super equorum profligatione aut victoria, vel per se ipsos, vel per alios quosdam, ut quia non decenter talia ludant, aut scenicarum, vel thymelitarum spectatores fiunt ludorum, aut earum quæ in theatris certantium ferarum pugnæ fiunt, neque cogitant quemadmodum ipsi vel his qui modo et recens initiali sunt et adorandis mysteriis dignati, ipsi prædicunt : *Ut abrenuntient adversarii dæmonis cultui, et omnibus pompis ejus, quarum non minima pars talia spectacula fiunt.*

§ 2. Sæpe quidem ipsis talia custodire debere prædicavimus : videntes autem de his factam nobis relationem, in necessitatem incidimus ad præsentem veniendi legem, tum propter nostrum super religionis

studium, tum etiam propter sacerdotii ipsius simul et communis reipublicæ utilitatem. — § 3. Et sancimus neminem, neque diaconum, neque presbyterum, et multo magis, neque episcopum (quod quidem est incredibile forte videri possit, ut quorum in ordinationibus preces ad Dominum mittuntur Christum Deum nostrum, et invocatio sancti et adorandi sit Spiritus, et eorum capitibus, aut manibus imponuntur sanctissima eorum quæ apud nos sunt mysteriorum, ut scilicet ipsis sensoria omnia instrumenta pura fiant, et consecrentur Deo), neminem igitur horum audere de cætero, et post divinam nostram legem, aut cubicare [id est tesseris seu aleis ludere] quocunque aleæ genere, aut ludo, aut ita ludentibus communicare, aut conversari, aut una recreari, aut una cum eis agere, aut eis testimonium perhibere, aut interesse plebeis huiusmodi spectaculis, quæ prius diximus, aut quid eorum quæ in his prohibentur facere, sed omni ad illa participio in posterum abstinere. Quod enim præcessit jam, tametsi etiam inquirere oportuerat, nec participare indecenter oportebat, tamen propter humanitatem indulgemus, præsentis legis observationem omnibus in posterum injungentes tempus. Decet enim ipsos jejuniis et vigiliis et meditationibus, seu exercitationibus in divinis oraculis, et pro omnium salute fundendis vacare precibus: at eos qui talia non reliquerint, nec cessaverint omnino polluta et prohibita contrectare.

Idem enim etiam sancimus, et in reliquis clericis (subdiaconos nempe et lectores), quando et ipsi sacræ mense et omniis circa sanctissimas ecclesias ornatus constituti sunt ministri et operarii, et sacræ contrectantes eloquia: dum sacras nobis ex sacris nostris Bibliis illi quidem legunt scripturas, hi vero hymnos et odas canunt. — § 4. Si vero quis de cætero tale quid faciens deprehensus fuerit, et delatus fuerit, id vel in hac felici civitate tuae sanctitati, vel provinciis sub ipsa positis, Deo amantissimis metropolitae et cæteris episcopis, quorum ordinationem tuæ beatitudinis fecit thronus, et talis quaedam supervenerit accusatio, aut diacono, aut presbytero, et multo magis episcoporum Deo amabilium quidam, tuam hic beatitudinem, et in provinciis positos sub te Deo amantissimos metropolitae, et qui sub ipsis sunt episcopos, hæc cum diligentia pæni secundum ordinationis ordinem querere, et perscrutari, neque defunctoriam facere inquisitionem, sed et testes fide dignos audire, et per omnem viam procedere ad eruendam veritatem. Sicut enim ipsis talia interdiximus, ita et calumpniam peti a quibusdam vetamus: et si, undique discussione divinis propositis eloquiis facta, verè ea habere accusatio apparuerit, et convictus fuerit diaconus aut presbyter, vel aleator esse, vel aleatorum particeps, aut talibus assidens vanitatibus, vel prædictis interesse spectaculis, aut etiam forte aliquis Deo amabilium episcoporum (quod quidem neque eventurum esse confidimus) prorsus talis cujusdam particeps esse spectaculi, aut cum aleatoribus una sedere et discurrere ac paciari, aut spon-

siones facere de cætero ausus fuerit, supi mox a tua beatitudine, aut a metropolitae, aut Deo amantissimo episcopo sub quo ordinatus est, si quidem aliquis prædictorum sit clericorum, et sacra separari liturgia, imponi autem ipsi canonicam poenam, et definiri tempus intra quod conveniat ipsum jejuniis et supplicationibus utentem, magnum propitiari Deum super tali transgressione. Et si per definitum tempus, qui talem poenam suscepit, maneat lacrymis et poenitentia, et jejunio, et ad Dominum Deum oratione, remissionem delicti exorans, confestim eum cui subjectus est hoc diligenter cognito, et sollicitè requisito, communem quidem pro ipso orationem fieri curabit, et cum omni diligentia injunget ipsi ut postea a tali sacerdotii dedecoratione absteat: et si putaverit ipsum sufficienter ad poenitentiam venisse, tunc sacerdotali eum restituere dignetur clementiæ; si vero et post excommunicationem inventus fuerit, neque veram poenitentiam usus, et alias etiam aspernatus eam rem, et manifeste ab adversario [diabolo] mente inescatus, ipsum quidem sacerdos sub quo degit sacris eximat catalogis, omnino eum deponens. Ille autem non amplius ullo modo licentiam habeat ad sacerdotalem venire gradum; sed si quidem habet facultates, civitatis illius curiam, in qua consecratus est primum; aut si non habeat curiam ea civitas, alia curia provinciae, quæ maxime indiget curiali, accipiet illum in posterum curiæ cum suis facultatibus servitutum: si vero facultates non habet, officialis in posterum fiat provincialis officii pro eo quod ante fuit sacratus, et eam ob rem quod Dei officium dereliquit, erit officialis provincialis, hæc sibi turpitudinem pro pristino honore imponens.

§ 5. Hæc igitur omnia sancimus in hac quidem felici civitate tuam custodire sanctitatem, et singulorum ecclesiarum defensores et œconomos, quibus curæ erit hæc inquirere, et depuniri, et convictos privare datæ eis a sanctis ecclesiis annonæ erogatione: in provinciis autem qui sub tua ordinati sunt beatitudine, Deo amantissimi metropolitæ, ad hæc etiam qui illis subsunt religiosissimi episcopi, et eorum ecclesieddici et œconomi, et ipsi ad eundem modum qui prædictus est re utentes, et sacram venerationem undique irreprehensibilem et inculpabilem custodientes, conservabunt quidem ista: ut et gloriosissimi sacrorum nostrorum prætoriorum præfecti (dicimus autem Orientis cum subditis gentibus eorum jurisdictioni, item Illyrici, atque etiam Africarum præminentes diocesi) et parentia eis officia, et clarissimi provincialium præsides et civitatum defensores, ipsi quidem qui maximos magistratus gerunt, indignationem nostram subverentes; officia autem non obsecundantia ipsis, decem auri librarum expertura poenam: præsides vero provinciales majores pariter et minores, et obtemperantia ipsis officia, et insuper civitatum defensores, quinque auri librarum poenam metuentes, si hæc cognoscentes, non annuntiaverint et ipsi sacerdotibus (id est, aut Deo amabilibus episcopis, aut sanctissimis metropo-

litis, aut uniuscujusque diœceseos sanctissimis patriarchis, secundum suam cuique regionem, ut ipsi hæc intelligentes, sequendum quod antea definitum est, omnibus se opponant et resistant; et postquam ab eis is qui harum rerum convictus fuerit (depositus fuerit, non curiæ civitatis aut officio eum tradi curaverit; et gloriosissimus præfectus hujus felicitatis hęc custodiet, si quidem in hac peccetur regia nostra civitate, una cum obediente ipsi officio, ipse quidem indignationem nostram subveritus, ipsius autem officium decem librarum auri metuens pœnam. — § 6. Verum ista quidem nos legislationis modo confecimus. Aliud vero in confesso est, quia nobis quidem consecrata sunt Deo pro sacerdotum ipsius honestate. Si vero ipsi transgressi fuerint ea quæ sunt ordinata, et dissimulent, et non vindicent, sed quadam videlicet humanitate non laudabili capti fuerint, præter cœlestes pœnas habebunt et illinc condemnationem, quæ illis in ipso Dei representabitur tribunali, quæ indecentem dissimulationem arguet et vindicabit. Si vero et aliquis civilium magistratuum majorum, aut minorum, officialium, aut defensorum, aut, cum hæc didicerit, non judicaverit, aut, cum vindicare liceret, neglexerit, aut rem mercede prodiderit, sciat quod, præter interminatas a nobis pœnas, habebit et a maximo Deo nostro pœnam sequentem, et obnoxius erit execrationibus omnibus quæ sacris continentur libris. — § 7. Sicut autem hæc nobis ob nihil aliud quam ob Domini sanctita sunt cultum, sic et hoc addimus, ut inquisitiones cum summa diligentia fiant, et ne quis calumniator insurgat in aliquos aut falso accusaturus, aut falsum testimonium laturus his de rebus; sicut enim sacerdotibus, si quid tale egerint, tales imposuimus pœnas, ita et his qui calumniari ipsos tentarint, ex cœlo et legibus nostris pœnas imminere volumus, si, accusatione cœpta, seu annuntiatione, aut persequi noluerint, aut perseverare in hujusmodi accusationibus non quieverint. D. Pr. Non. Nov., C.P., Justiniano P. P. A. iv et Paulino v. c. cosa. 543.

LIB. I, TIT. V.

De hæreticis et manichæis et Samaritanis.

LEX XI.

Græca constitutio Anastasii, aut Justiniani. Ejus epitomé.

Ubi quævis Manichæi inventantur, capite damnandi sunt.

Alia epitomé ex Eclôy. Basid. lib. i, tit. Nept Manichæist, cap. 20:

Manichæo in loco Romano degere deprehensio, caput amputator.

LEX XII.

Græca constitutio Justiniani. Ejus epitomé ex collectione Græca Constitutionum ecclesiasticarum.

Manichæi undique expelluntur, et capite puniuntur. Reliqui autem hæretici (hæreticus est omnis non orthodoxus) et Græci (seu pagani) et Judæi, et Sama-

rite prohibentur magistratum gerere, et dignitatem habere, aut jus dicere, aut defensores, aut patres civitatum fieri (ne habeant licentiam vexare, aut judicare Christianos, aut episcopos). Item militare quoque prohibentur, præterquam si ex genere cohortaliorum sunt; hi enim manent, onera quidem sustinentes, non offendentes autem, neque in orthodoxos quid exsequentes in publicis vel privatis causis. Qui autem tentaverit quid horum facere, præterquam quod factum pro infecto erit, dabit etiam xx libras, et qui publicis ipsos descriptionibus inserere conati fuerint, etiam xx, et Præsides i, et omnes hæc privatis rebus inferuntur. Excipiuntur Gothi, qui sunt foederati, et aliter, prout visum imperatori fuerit, honorantur.

Alia ejusdem pars ex Theodoro Hermopota.

§ 4. Parentibus diversæ fidei existentibus et religionis, illius sententia prævaleat, qui ad orthodoxam illos elegerit perducere fidem, et quamvis pater sit qui contradicit, ne exinde succensendi materiam captans, necessariis eos privet alimentis, aut aliis necessariis expensis.

LEX XIII.

45. Græca constitutio Justiniani, vel Justiniani. Ejus epitomé.

Hæretici patres nihil habentes legitimum quo accenserent orthodoxos filios, coguntur præter facultates suas etiam alimenta erogare illis, et reliqua necessaria, et conjungere (in matrimonium) orthodoxis, et dare dotes et antenuptiales donationes, providentia præsidum et episcoporum. — § 1. Orthodoxi filii hæreticorum, qui nihil deliquerunt in parentes, illibatam accipiunt, et indemnunt, quod eis ad intestato competit, et adversus hæc facta ultima voluntas infirmatur: conservatis libertatibus, nisi aliqua lege prohibeantur. Si vero quid deliquerint in parentes, accusantur, et puniuntur. Habent autem, et cum deliquerint, quartam facultatum ipsorum [partem] testamento facto. — § 2. Eadem et in Judæis et Samaritanis obtinent.

LEX XIV.

Græca constitutio ejusdem imperatoris. Epitomé ex Græca collectione Constitutionum ecclesiasticarum et Nomocan., tit. 12, cap. 2.

Hæretici synœteria, seu collectas facere non possunt, aut parasynaxes, aut synodos, aut ordinationes, aut baptismata, aut exarchos habere, aut paternitates seu abbatias, aut defensiones instituire, aut curare seu administrare villas per seipsos, aut per interpositas personas, aut quid prohibitorum facere. Qui transgressus hæc fuerit, ultimum supplicium luit.

LEX XV.

Græca constitutio. Epitomé ex indice Basilicorum κατά σιγξίων.

Manichæi liberos quidem habentes orthodoxos, in eos et solos ab intestato (transmittant: nulli) autem alii viventes aut morientes alienant (seu per institutionem, seu per legatum, seu per donationem), om-

nimodo eorum facultatibus ad fiscalem reddituris rationem. A præsidibus referunt principi, poenæ vero fisco applicentur.

LEX XVI.

Græcæ constitutionis epitome, ex collectione Græcæ ecclesiasticarum Constitutionum.

Ex Manichæo factus orthodoxus, si inventus fuerit ea quæ [pristin]i erroris erant facere, aut saltem una degere duntaxat, et conversari cum Manichæis, nec confestim prodiderit illa competenti iudici, ultimo supplicio punitur. — § 1. Idem qui in dignitatibus et militiis sunt solliciti eos qui in suo consortio sunt ejusmodi inquirant, et prodant: quia si comprehensus Manichæus dixerit sciri se et nosci talem a quibusdam, congrue illi puniuntur, ut qui eadem deliquerint, tametsi non sint tales; eadem enim delinquere videntur scientes quidem delinquentem, non facientes autem illum manifestum. — § 2. Qui habet libros Manichæicos, et non manifestat eos, ut comburantur, punitur.

LEX XVII.

Græcæ constitutionis Justiniani epitome ex eadem collectione.

Sanctæ, etc. Samaritanorum synagogæ destruuntur; et, si alias tentent facere, puniuntur. — § 1. Non possunt successores habere ex testamento, vel ab intestato, præter orthodoxos; neque donant, aut aliter alienant hi qui non sunt orthodoxi, sed fiscus ipsa vindicat providentia episcoporum et præsidum.

LEX XVIII.

Græcæ constitutionis ejusdem Justiniani epitome ex eadem collectione.

Quæ de Samaritis lege statuta sunt circa synagogas et successiones, obtinent et in Montanistis, et Ascodrogitis, et Ophitis. Soli enim orthodoxi succedunt ipsis ex testamento, et ab intestato, et legata capiunt: cæteri autem hæretici, id est, qui non sunt orthodoxi, et Græci, seu pagani, et Samaritæ, non militant, neque ulla dignitate decorantur, neque publicam adipiscuntur curam, neque docent, neque advocacionibus funguntur. Si vero quis ad ea obtinenda simulet se orthodoxum, et appareat uxorem habens, aut liberos hæreticos, et non adducat ipsos ad orthodoxiam, ejicitur. Si vero etiam lateat, non potest quid suarum rerum donare, aut aliter alienare hæretico, sed hæc et hæreticam delatam ipsius successione vindicat fiscus. In universum enim qui participes sunt militiæ, aut dignitatis, aut advocacionis, aut publicæ liberalitatis, aut applausus, solos orthodoxos habent successores, et res ipsorum quocunque modo ad hæreticum delatas, fiscus vindicat. — § 1. Si alter conjugum orthodoxus sit, et alter hæreticus, oportet fieri liberos eorum orthodoxos. Quod si ex his alii orthodoxi fiant, alii hæretici maneant, soli succedunt utrique parenti orthodoxi. Si vero omnes sint hæretici, cognati orthodoxi succedunt, aut iis non existentibus fiscus. — § 2. Habet (constitutio) diversas poenas contra neglectores, et non persequentes aut indicantes præsidem et officia civilia, vel militaria et episcopos, qui quidem et de neglectoribus

LEX XIX.

Idem Augustus Juliano P. P.

Cognovimus multos esse orthodoxos liberos quibus nec pater nec mater orthodoxæ sunt religionis. Et ideo sancimus ut non tantum in casu ubi alter [non] orthodoxæ religionis est, sed etiam in his casibus in quibus uterque parens alienæ sectæ sit, id est, pater et mater, hi tantummodo liberi ad eorum successione, sive ex testamento, sive ab intestato vocentur, et donationes, seu aliæ libertates his accedere possint, qui orthodoxorum venerabili sunt nomine decorati: cæteris liberis eorum qui non Dei omnipotentis amorem, sed paternam, vel maternam impiam affectionem secuti sunt, ab omni beneficio repellendis. Liberis autem orthodoxis non existentibus, ad agnationem, vel cognationem eorum (orthodoxos tamen) eandem rem, vel successione pervenire.

Quod si [nec agnatio] vel cognatio recta inveniat, tunc eandem rem fisci nostri iuribus vindicari. — § 1. Sed ne videamur inorientibus quidem genitoribus liberis providere, viventibus autem nullam inferre providentiam (quod etiam ex facto nobis cognitum est), necessitatem imponimus talibus genitoribus orthodoxos liberos secundum vim patrimonii alere, et omnia eis præstare, quæ ad quotidianæ vitæ conservationem sufficiant: sed et dotes pro filiabus et septibus dare, et ante nuptias donationes pro filiis, vel nepotibus perscribere, in omni casu secundum vires patrimonii hujusmodi liberalitatibus æstimandis, ne propter divini amoris electionem, paterna, vel materna sint liberi provisione defraudati.

Omnibus videlicet quæ nostræ constitutiones de poenis paganorum, et Manichæorum, et Borboritarum, et Samaritarum, Montanistarum, et Ascodrogitarum, et Ophitarum, cæterorumque hæreticorum jam constituerunt, ex hac nostra lege confirmandis, et in perpetuum valituris. Dat. Const. x kal. Dec., Lampadio et Oreste vv. cc. coss. 530.

LEX XX.

Constitutionis Græcæ epitome ex eadem collectione.

Hæretici communicantes, aut synaxes, aut baptis-mata facientes puniuntur, ut qui leges transgrediuntur, et qui domos ipsis ad hoc præbent, jam sacris poenis subijciuntur. — § 1. Soli orthodoxi intra sacra septa habentes ergasteria, utuntur privilegiis, non item hæretici, qui nec intra sacra septa negotiantur, ne divina audiant mysteria. — § 2. Montanistæ vero, neque commorantur cum his qui ex his orthodoxi facti sunt; et qui dicuntur ex ipsis episcopi, aut clerici, expelluntur urbe Constantinopolitana.

§ 3. Vetantur mercari mancipia, neque erogationes percipiunt qui ex his egentes sunt eas quæ dicuntur honoraria ex iudiciis vel ecclesiis; et qui tribunt eis irrationabilem præfecturam; decem libris multantur;

et decem quoque libris præsidēs ex negligentia, et A comes privatarum, et officium eorum.

LEX XXI.

Idem Augustus Joanni P. P.

Quoniam multi iudices in dirimendis litigiis nos interpellaverunt, nostro indigentes oraculo, ut eis reseretur quid de testibus hæreticis statuendum sit, utrumne accipiantur eorum testimonia, an respuantur, sancimus, contra orthodoxos quidem litigantes nemini hæretico, vel his etiam qui Judaicam superstitionem colunt, esse in testimonia communionem, sive utraque pars orthodoxa sit, sive altera. Inter se autem hæreticis, vel Judæis, ubi litigandum existimaverint, concedimus fœdus permixtum, et dignos litigatoribus etiam testes introducere: exceptis scilicet his quos vel Manichæicus furor (cujus partem et Borboritas esse manifestum est) vel pagana superstitione detinet; Samaritis nihilominus, et qui illis non absimiles sunt, Montanistis, et Tascodrogitis, et Ophitis: quibus pro reatus similitudine omnis legitimus actus interdictus est. Sed his quidem, id est, Manichæis, Borboritis, et paganis, necnon Samaritis, et Montanistis, et Tascodrogitis, et Ophitis omne testimonium, sicut et alias legitimas conversationes, sancimus esse interdictum. Aliis vero hæreticis tantummodo judicialia testimonia contra orthodoxos, secundum quod constitutum est, volumus esse inhibita. Cæterum testamentaria testimonia eorum, et quæ in ultimis elogiis vel in contractibus consistunt, propter utilitatem necessarij usus eis sine ulla distinctione permittimus, ne probationum facultas angustetur. Dat. v Kalend. August., Constantinop.; post consulatum Lamp. et Orestis vv. cc. 532.

LEX XXII.

Idem Augustus Joanni P. P.

Divinam nostram sanctionem, per quam jussimus neminem errore constrictum hæreticorum, hæreditatem, vel legatum, vel fideicommissum accipere, etiam in ultimis militum voluntatibus locum habere præcipimus, sive communi jure, sive militari testentur. Dat. Kal. Septemb. post consulatum Lampadii et Orestis vv. cc. ann. secundo [imperij Justiniani] 532.

LIB. I, TIT. XVII.

De veteri jure enucleando, et de auctoritate jurisprudentium qui in Digestis referuntur.

LEX PRIMA.

Imperator Justinianus Augustus Triboniano viro eminentissimo quæstori sacri palatii.

Deo auctore nostrum gubernante imperium, quod nobis a cœlesti Majestate traditum est, et bella feliciter peragimus, et pacem decoramus, et statum reipublicæ sustentamus: et ita nostros animos ad Dei Omnipotentis erigimus adiutorium, ut neque armis confidamus, neque nostris militibus, neque bellorum ducibus, vel nostro ingenio, sed omnem spem ad solam providentiã referamus summæ Trinitatis, unde

et mundi totius elementa processerunt, et rerum dispositio in orbem terrarum producta est. § 1. Cum itaque nihil tam studiosum in omnibus rebus invenitur, quam legum auctoritas, quæ et divinas et humanas res bene disponit, et omnem iniquitatem expellit, reperimus autem omnem legum tramitem, qui ab urbe Roma condita et Romuleis descendit temporibus ita esse confusum, ut [in] infinitum extendatur, et nullius humanæ naturæ capacitate concludatur, primum nobis fuit studium a sacratissimis retro principibus initium sumere, et eorum constitutiones emendare, et viã dilucidã tradere, quatenus in unum Codicem congregatæ et omni supervacua similitudine, et iniquissima discordia absolutæ, universis hominibus promptum suæ sinceritatis præbeant præsidium. — § 2. Hocque opere consummato, in uno volumine, nostro nomine præfulgente, coadunato, cum ex paucis et tenuioribus relevati ad summam et plenissimam juris emendationem pervenire properaremus, et omnem Romanam sanctionem et colligere et emendare, et tot auctorum dispersa volumina uni Codici indita ostendere, quod nemo alius neque sperare, neque optare ausus est, res quidem nobis difficillima, imo magis impossibilis videbatur, sed manibus ad cœlum erectis, et æterno auxilio invocato, eam quoque curam nostris reposuimus animis, Deo freti, qui et res penitus desperatas donare, et consummare suæ virtutis magnitudine potest. — § 3. Et ad tuæ sinceritatis optimum respeximus ministerium: tibi quoque primo et hoc opus commisimus, ingenii tui documentis, ex nostri Codicis ordinatione acceptis; et jussimus quos probaveris, tam ex sacundissimis antecessoribus quam ex viris disertissimis togatis fori amplissimæ sedis, ad sociandum laborem eligere. His itaque collectis, et in nostrum palatium introductis, nobisque tuo testimonio placitis, totam rem faciendam permisimus: ita tamen, ut tui vigilantissimi animi gubernatione res omnijs celebretur. — § 4. Jubemus igitur vobis antiquorum Prudentium, quibus auctoritatem conscribendarum interpretandarumque legum sacratissimi principes præbuerunt, libros ad jus Romanum pertinentes et legere, et elimare, ut ex his omnis materia colligatur, nulla (secundum quod possibile est) neque similitudine, neque discordia derelicta; sed ex his hoc colligi, quod unum pro omnibus sufficiat. Quia autem et alii libros ad jus pertinentes scripserunt, quorum scripturæ a nullis auctoribus receptæ, nec usitatæ sunt, neque nos eorum volumina nostram inquietare dignamur sanctionem. — § 5. Cumque hæc materia summa nostri numinis liberalitate collecta fuerit, oportet eam pulcherrimo opere extruere, et quasi proprium et sanctissimum templum Justitiæ consecrare, et in libros quinquaginta, et certos titulos totum [jus] digerere, tam secundum nostri Codicis constitutionem, quam edicti perpetui imitationem, prout hoc vobis commodum esse patuerit, ut nihil extra memoratam consummationem possit esse derelictum: sed his quinquaginta libris totum jus antiquum per mille et quadringentos pene annos

confusum, et a nobis purgatum, quasi quodam muro vallatum, nihil extra se habeat: omnibus auctoribus juris æqua dignitate pollentibus, et nemini quadam prærogativa servanda, quia non omnes in omnia, sed certi per certa, vel meliores, vel deteriores inveniuntur. — § 6. Sed neque ex multitudine auctorum, quod melius et æquius est, judicatore, cum possit unius [forsitan] et deterioris sententia, et multas, et majores in aliqua parte superare. Et ideo ea quæ antea in nominis Æmilii Papiniani ex Ulpiano, et Paulo, necnon Marciano ascripta sunt, quæ antea nullam vim obtinebant propter honorem splendidissimi Papiniani, non statim respuere; sed si quid ex his ad repletionem summi ingenii Papiniani laborum, vel interpretationem necessarium esse perspexeritis, et hoc ponere, legis vicem obtinens, non moremini: ut omnes, qui relati fuerint in hunc Codicem prudentissimi viri, habeant auctoritatem, tanquam si eorum studia ex principalibus constitutionibus profecta, et a nostro divino fuerint ore profusa: omnia enim merito nostra facimus, quia ex nobis omnis eis impertietur auctoritas; nam qui [non] subtiliter factum emendat, laudabilior est eo qui primus invenit. — § 7. Sed et hoc studiosum vobis esse volumus, ut si quid in veteribus non bene positum libris inveniatis, vel aliquid superfluum, vel minus perfectum [supervacua longitudine semota, et quod imperfectum] est repleatis, et omne opus moderatum, et quam pulcherrimum ostendatis. Hoc etiam nihilominus observando, ut si aliquid in veteribus legibus, vel constitutionibus, quas antiqui in suis libris posuerunt, non recte scriptum inveniatis, et hoc reformetis, et ordini moderato tradatis, ut hoc videatur esse verum, et optimum, et quasi ab initio scriptum, quod a vobis electum, et tibi positum fuerit. Et nemo ex comparatione veteris voluminis, quasi vitiosam scripturam arguere audeat. Cum enim lege antiqua, quæ Regia nuncupabatur, omne jus omnisque potestas populi Romani in imperatoriam translata sunt potestatem, nos vero sanctionem omnem non dividimus in alias, et alias conditorum partes, sed totam nostram esse volumus, quid possit antiquitas nostris legibus abrogare? Et in tantum eadem omnia, cum reposita sunt, obtinere; ut et si aliter fuerint apud veteres conscripta, in contrarium autem in positione inveniuntur, nullum crimen scripturæ impertetur, sed nostræ electioni hoc ascribitur. — § 8. Nulla itaque in omnibus prædicti Codicis membris antinomia (sic enim a vetustate Græco vocabulo nuncupatur) aliquem sibi vindicet locum, sed sit una concordia, una consequentia, adversario nemine constituto. — § 9. Sed et similitudinem (secundum quod dictum est) ab hujusmodi consummatione volumus exulare, et ea quæ sacratissimis constitutionibus quas in Codicem nostrum redeimus cauta sunt; iterum poni ex veteri jure non concedimus, cum divalium constitutionum sanctio sufficiat ad eorum auctoritatem, nisi forte vel propter divisionem, vel propter repletionem, vel propter pleniorum indaginem hoc contigerit; et hoc tamen pererrare, ne ex continuatione hujusmodi lapsus

oriatur aliquid in tali prato spinosum. — § 10. Sed et si quæ leges in veteribus libris positæ, jam in consuetudinem abierunt, nullo modo vobis easdem ponere permittimus, cum hæc tantummodo obtinere velimus quæ vel judiciorum frequentissimus ordo exercuit, vel longa consuetudo hujus æmæ urbis comprobavit, secundum Salvii Juliani scripturam, quæ indicat debere omnes civitates consuetudinem Romæ sequi [et leges], quæ caput est orbis terrarum, non ipsam alias civitates. Romam autem intelligimus non solum veterem, sed etiam regiam nostram, quæ Deo propitio cum melioribus condita est auguriis.

§ 11. Ideo jubemus duobus istis Codicibus omnia gubernari: uno constitutionum, altero juris enucleati et in futurum Codicem componendi, vel si quid aliud a nobis fuerit promulgatum institutionum vicem obtinens; ut rudis animus studiosi simplicibus entritus, facilius ad altioris prudentiæ redigatur scientiam. — § 12. Nostram autem consummationem, quæ a nobis Deo annuente componetur, Digestorum vel Pandectarum nomen habere sancimus, nullis juris peritis in posterum audentibus commentarios illi applicare, et verbositate sua supradicti Codicis compendium confundere: quemadmodum in antiquioribus [temporibus] factum est, cum per contrarias interpretantium sententias totum jus pene conturbatum est; sed sufficiat per indices tantummodo et titulorum subtilitatem [quæ παράτερλα nuncupantur] quædam admonitoria ejus facere, nullo ex interpretatione eorum vitio oriundo. — § 13. Ne autem per scripturam aliqua fiat in posterum dubitatio, jubemus non per simplorum captiones et compendiosa ænigmata, quæ multas per se et per suum vitium antinomias induxerunt, ejusdem Codicis textum conscribi, etiam numerus librorum significetur, aut aliud quidquam; nec enim per specialia signa numerorum manifestari, sed per litterarum consequentiam explanari concedimus. — § 14. Hæc igitur omnia Deo placido facere tua prudentia una cum aliis facundissimis viris studeat, et tam subtili quam celerrimo fini tradere; ut Codex consummatus, et in quinquaginta libros digestus tuis offeratur in maximum et æternam rei memoriam, Deique omnipotentis prudentiæ argumentum, nostrique imperii, vestrique ministerii gloriam. Dat. xviii Kalend. Januariis, Lampadio et Oreste viris clarissimis eoss. 330. Feliciter.

LEX III.

In nomine Domini et Dei nostri Jesu Christi.

Imperator Cæsar Flavius Justinianus, Aromanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Africanus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor, triumphator, semper colendus Augustus ad magnam senatum et populum, et omnes orbis nostri civitates.

Dedit nobis Deus post pacem cum Persis initam, post Vandalicam trophæam, et totam Libyæ acquisitionem, postque nominatissimam Carthaginem nostro iterum imperio sociatam, ut veterum legum renovationis opus ad optatum finem perducere, quod ante principum ante nostrum imperium, aut in mentem

inducto posse, aut humano ingenio possibile esse existimavit. Erat enim mirabile omnem Romanam sanctionem a condita vetere Roma usque ad nostri imperii tempora, quæ perie in mille et trecentos annos concurrunt, non solum secum in variis suis partibus, sed in imperialibus quoque præsertim sanctionibus inter omnia mutare consonantiam pariter ac discordiam; non tamen id solum quod serum pugnabat, tollere, sed etiam quod idem, aut simile reperiebatur, expellere, variamque ipsius pulchritudinis ideam tribuere, ita ut pro singulis rebus singulæ leges constitutæ viderentur. Quod præcudubio superioris Numinis et fluentis inde benignitatis fuit, non humanæ cogitationis; aut incepti, aut potestatis. Nos itaque, more solito manibus ad Deum erectis, eoque, ut nos complecti dignaretur, invocato, et rem aggressi sumus, et omnia tandem confecimus, Triboniano gloriosissimo magistro, et exquæstore sacri nostri palatii, et exconsole, ad omne ministerium usi, necnon aliis quibusdam illustribus et prudentibus viris, inquirentes semper ea quæ ab eis componebantur: et id, quod erat dubium perscrutantes, omnibus quoque secundum datam nobis a Domino Deo et Salvatore nostro Jesu Christo scientiam et intellectus vigorem imponentes competentem formam. — § 1. Et piissimas igitur Constitutiones jam ante in duodecim libris comprehensas, Codicem nostræ pietatis cognominæ fulgentem composuimus: nunc vero omnium veterum juris conditorum sententias ex multitudine, quæ ad duo millia pene librorum et trecentas myriadas versuum pertingebat, in moderatum et perspicuum collegimus compendium. Quinquaginta igitur libris omnia complexi nunc sumus cœlesti favore, colligentes omne id quod erat utile, et omnes ambiguitates decedentes, nullo seditioso relicto. Quos libros Digesta seu Pandectas appellavimus, ex eo quod legum habeant divisiones et decisiones; itemque ex eo quod omne in unum congregatum receperint, hanc eis appellationem imponentes: nec ultra quindecim myriadam versuum numerum eis dantes, et in septem eos disponentes tractatus. Idque non perperam, neque sine ratione, sed ad numerorum naturam et harmoniam respicientes. — § 2. Ea igitur, quæ apud omnes πρώτα, id est primordia, nuncupantur, in quatuor libros seposuimus. — § 3. Deinceps ea quæ de iudiciis tractant, in alios septem libros. — § 4. Item ea quæ de rebus, non in plures quam octo libros. — § 5. Sequentem vero operis partem, quæ quarta et media est totius operis (μισόν ἰστί τοῦ παντός), in aliis octo libris deposuimus, in quibus est quidem hypothecaria, non longe admodum a pignoratitia actione distans; est et Ædilitium edictum, et de evictionibus stipulatio: quæ duo accessoria, et consequentiâ constituta venditionum, longe tamen admodum in veteri juris ordinatione ab his devagantia congregavimus propius propter mutuam inter se cognationem, ne quæ de eodem pene loquantur longe a se distarent. Post hæc introduximus post duos illos libros ea quæ sunt scripta de usuris tam terrestribus quam trajectitiis sui

maritimis, et de probationibus atque presumptionibus in unum librum; his autem tribus monobibliis, singularibus libris post tractatum de rebus sibi invicem proximis depositis, et rursus ea quæ de sponsalibus, et nuptiis, et de dote legibus dicta sunt congregantes, his etiam tria habere in hac ordinatione volumina concessimus. De tutoribus autem minoris ætatis geminos libros, eos, inquam, qui de tutelis apud omnes nominantur, et hic etiam in compendium concidimus memoratam octo librorum ordinationem, et mediam (ut dictum est) hanc partem totius operis confecimus, pulcherrima et utilissima jura in his describentes. — § 6. De testamentis autem, et legatis, et fideicommissis, omnia congregavimus in novem librorum numerum: quorum principatum obtinent ea quæ sunt de testamentis, et codicillis, cum omnium, tum etiam militum, qui ea, ut volunt, faciunt, duobus libris ordinata, et de testamentis inscripta; quinque autem sequentibus continentur ea quæ de legatis et fideicommissis, et omni eorum ambiguitate disputata sunt: et quoniam Falcidiæ narratio continens, et consentanea erat legatorum et fideicommissorum proprio tractatui, propterea et ipsam continuo legatorum supposuimus tractationi, libro integro rei applicato, cum brevi quadam adiectione; et rursus quia ad Falcidiæ imitationem [introducedum] erat Trebellianum senatusconsultum in fideicommissis, et huic ultimum hujus ordinationis tribuimus locum, totum jus super his positum, Trebelliano senatusconsulto attribuentes, et supervacuum esse Pegasiani senatusconsulti positionem inveniētes, et absurdas horum senatusconsultorum inter se differentias, et communionē, quas sane et veteres perosi captiosas et damnosas appellarunt, simpliciore quadam narratione, omne hoc schema congregantes, et ad unius senatusconsulti Trebelliani ordinationem applicantes, et hanc quintam partem totius ordinationis novem his perfecimus libris: in quibus novem libris nihil de quodam caducis dictum a nobis est, quia propter usum quemdam non prosperum, cum increbuisse in republica, et luctuosum monumentum bellorum civilium essent, non oportebat in his manere temporibus in quibus et Deus dedit pacem agere domi et foris, et, cum oportuit bellum gerere, facile cum ipsius favore hostes superare et capere. — § 7. Sequitur deinde et exoritur nobis et sexta pars totius compositionis, octo conclusa libris. Pulchre autem incipit ab his quæ possessiones nominantur, quas nos similiter, ut cætera diligenter considerantes, tam eas quæ ad ingenuos quam quæ ad libertinos pertinent, ex multa anteriorum temporum confusione et obscuritate in purum deduximus compendium, geminorum illius librorum numerum sufficere arbitrantes. Applicavimus autem ipsis et omnes ab intestato appellatas successiones, et ipsos generum ordines, eorum gradibus etiam libro inscriptis, et circa omnium finem Tertulianum et Orsicianum composuimus senatusconsultum, ex quibus matres et liberi invicem successores sunt. Procedit autem post hæc alius liber, qui de ædificatio-

rum operibus et de ea quæ ob ruinosam et dirutam ædificia [datur] satisfactionem, et his qui in his aliquid insidiarum aut fraudis admiserint, et de his qui ex æquarum impetu vicinos læserint, et de publicorum vectigalium coactoribus, atque insuper de donationibus tam indefinitis [seu simplicibus], quam in cogitationem mortis relatis leges ac jura ordinant. Rursum autem quidquid de quacunque manumissione exstat, vel de his quæ super ipsa agitantur causis, et hoc uni traditum est libro. Amplius autem ea quæ de possessione, et per ipsam acquisitione, et de causis eam introducentibus sunt, in unum seposuimus tractatum [seu librum]. Et quidquid etiam de judiciariis exstat sententiis, et his qui in eis aliqua contra seipsum confessi sunt, et de bonorum cessione, et creditorum detentione, et venditione, et de bonorum separatione et curatione, et ne quid patiantur creditores fraudis, et id in unum similiter collatum est librum. Sed et Interdictorum modum non pluribus quam uni dedimus libro. Inde autem et ad præscriptiones [seu exceptiones] et in his ordinata tempora venimus. Et obligationum quidem, et actionum seposuimus modos, et coegimus omnem hanc partem cui præsumt possessiones (ut dictum est) octo librorum numero descriptam, sextam hanc partem totius voluminis seponentes. — § 8. Totius autem extrema pars, quæ et septima est totius tractationis, sex librorum numero demandata est, incipiens quidem a stipulationibus, procedens vero ad ea quæ scripta sunt de fidejussione, et debitorum numeratione, solutione et liberatione ipsorum, et de introductis ex prætorum jurisdictione stipulationibus, quæ omnia duobus a nobis contracta sunt libris, cum apud veteres nec dici posset quot essent libri [ea de re]. Procedit et deinceps ad delictorum narrationem, et omnia recenset quæ ad majora delicta pertinent, quæ vocantur privata; et item quæ ad ea quæ necdum ordinaria appellant, sed ipsis extraordinariorum appellationem imponunt: descendit etiam et ad publica crimina, quæ atrocissima sunt, et magnam sibi advocant pœnam. Duo autem et hic sunt libri, qui illa quidem quæ ad delicta et crimina pertinent complectuntur: quibus permixta sunt et ea quæ de reis criminum qui se celare tamen conantur scripta sunt, et de eorum bonis, et de ea quæ infligitur condemnatis pœna vel indulgentia. Initium autem nobis alterius rursus libri fit narratio de appellationibus, quæ communis est profecto ad rescindendas tam pecuniarias [seu civiles] sententias, quam criminales. Quæcunque autem de civibus [seu municipibus], et decurionibus, et muneribus, et publicis operibus, et nundinis, et reddituum pollicitationibus, et variis cognitionibus [seu interrogationibus], et publica descriptione, veteribus inventa sunt, et quæcunque de verborum exstant significatione, et de his quæ pro regulis apud veteres dicta sunt, hæc omnia in sese recipit ultimus liber. Hujus igitur compositionis, cujus initium est a stipulationibus, hic liber est sextus quidem si ad proprium principium comparetur; sed est quinquagesi-

mus, si conferatur ad totam consummationis perfectionem [seu harmoniam]. — § 9. Quæ omnia composita sunt, et elaborata peroptime, et ut nostra jussione dignum fuit, per Tribonianum illustrissimum, nec non prudentissimum, magistrum, et exquæstorem nostrorum palatiorum, et exconsulem, virum et in ipsis rerum experimentis, et in eloquentia, et in legibus scribendis satis spectatum, et qui nihil unquam nostrarum jussionum contempsit, necnon per alios [viros] qui sub ipso nobis hoc opus elaborarunt, id est Constantinum magnificentissimum comitem sacrarum largitionum, et antigraparium [seu magistrum] scripturarii, et sacrorum libellorum et cognitionum imperialium, qui nobis bonam de se opinionem in omnibus præbuit; necnon Theophilum magnificentissimum magistrum, et leges [seu jura] in regia hac urbe laudabiliter, et cum summis vigiliis, et ut magistraria sedulitate dignum est, docentem; et Dorotheum magnificentissimum quæstorem, et doctorem in legum civitate designatum; dicimus autem verendam et splendidam Berytiensium metropolim, quem de ipso optima opinio et gloria, et ad nos deduxit ipsum, et ut hujus operis participem faceremus, hortata est; sed et Anatolium magnificentissimum magistrum, qui et ipse apud Berytienses ea quæ et legibus [proliciscuntur] pulchre docet, vir ex tercia stirpe laudabili juris apud Phœnices interpretum descendens; refert enim genus ad Leontium, et Eadoxium, homines in legibus optimæ memoriæ, post Patricium inclytæ recordationis, quæstorium et æticensorem, et Leontium gloriosissimum, ex præfectum et exconsulem atque Patricium ejus filium, (summæ admirationis viros); et Cratinum magnificentissimum atque prudentissimum comitem sacrarum largitionum [et optimus quoque est in legum enarrator in regia hac urbe], et præter hos etiam Stephanum, Menam, Prosdocium, Eutolmum, Timotheum, Leonidem, Leontium, Platonem, Jacobum, Constantinum, Joannem, viros prudentissimos, qui universi rhetores quidem sunt gloriosissimorum præfectorum sacrarum nostrorum prætoriorum; gloriam autem seu laudem apud omnes prudentiæ juste habent, et a nobis merito judicati sunt digni et eligentur tanti certaminis participes. Hæc igitur nobis circa Digestorum elaborata sunt conscriptionem per jam dictos gloriosissimos viros. — § 10. Tanta autem nobis reverentia antiquitatis fuit, ut neque mutari nomina veterum jurisconsultorum sustinuerimus; sed uniuscujusque illorum appellationem legibus inscripsimus, mutantes quidem, si quid jam habere visum est non recte, partes vero illas nunc tollentes, has nunc addentes, ex multis denique optimum eligentes, et unam [atque parem] omnibus præbentes potestatis vim [seu robur], ita ut quidquid scriptum est in eo libro, id nostra sit sententia: nemine audeat comparare ea quæ nunc facta sunt his quæ prius erant, quia multa et numerata non facilia transposuimus in melius, etiamsi quid imperiali aliqua antiquorum imperatorum constitutione in aliam dictum

fuerat formam. Nam nomina quidem veteribus servavimus, legum autem veritatem nostram fecimus. Itaque si quid erat in illis seditiosum (multa autem talia erant ibi reposita), hoc decisum est et definitum, et in perspicuum finem deducta est quæque lex. — § 11. Sed cum oportebat et aliquam mediocrem isagogem facere in eorum gratiam qui recenter leges attingunt, nec majorem doctrinam portare possunt, neque hoc extra nostram providentiam reliquimus, scilicet Triboniano gloriosissimo, qui et ad totius operis legitimi gubernationem electus est, necnon Theophilo, et Dorotheo magnificentissimis et prudentissimis anticensoribus accersitis mandavimus, ut seligerent ex his quæ apud veteres erant isagogarum modo composita, ea quæ essent aptissima, et in ipsis rerum argumentis obtinentia; utque colligerent, et nobis offerrent, et ut mentionem etiam facerent nostrarum Constitutionum, quas pro emendatione veteris juris promulgavimus, et ita componerent libros quatuor futuros prima elementa totius isagoges, quos vocari Instituta visum est; quam sane legitimi operis partem compositam nobis obtulerunt, et nos eam totam consideratam a nobis, et perpensam, recteque habere visam, nostris sensibus non indignam esse judicavimus, et pro nostris haberi Constitutionibus, et nostrarum Constitutionum robur habere jussimus: quod et ex his quæ in præcæmiis ejusdem voluminis disseruimus, omnibus manifestum fecimus. — § 12. Sic itaque omni Romani juris dispositione ordinata, et in tribus integris et voluminibus et annis tanto opere perfecto (quod nobis ab initio omnem spem excedere, circa finem autem, cum jam penetrabilem esse rem docuimus, ne in decem quidem annis totum absolvi posse videbatur), tanta ergo trium annorum celebritate consummato opere, et hac opera Domino Deo oblata, qui dedit et pacem agere, et bella feliciter dirigere, et leges ponere præterito, præsentem, et futuro tempore, justum esse putavimus omnibus hominibus facere manifestum nostrum in his rebus studium simul et providentiam, quomodo nempe priore soluti perturbatione, et confusione, et nullum finem habente juris positione, usuri sunt posthac legibus rectis, compendiosis, et omnibus ad manum promptis, et litium compendium afferentibus, et paratis, atque expositis omnibus [hominibus] ad facilem acquisitionem, nec amplius egentibus multis pecuniis, ut illorum inutilium librorum congerant multitudinem, sed vilissima pecunia, tam ditioribus quam ex tenuiore profectis patrimonio, copiam sui comparandi præbentibus. — § 13. Si quid autem ex multitudine ea quæ nunc congesta est, et ex tantis myriadibus collecta, videbitur esse simile [et geminatum] (hoc autem putamus ratum esse), attamen humanæ naturæ [imbecillitatem] considerantibus, non extra justam apologiam ne hoc quidem videbitur esse; in nullo enim aberrare [seu in omnibus irreprehensibilem seu inemendabilem esse], divinæ utique solius, non autem mortalis est constantiæ [seu roboris], quemadmodum et a majoribus dictum est: deinde est ubi

et signilium assumpsimus positionem, vel rebus subjectis id exigentibus, ut oporteret idem pluribus applicari titulis, vel quia cum extraneo loco esset commixtum id quod simile superiori videbatur, impossibile fuit eam similitudinem detrabi; vel etiam quia sæpe custodienda fuit integra totius theoriæ [seu visionis] continentia, nec separanda [aut divellenda] mens et intellectus [legendium] per eorum quæ jam scripta fuerant ademptionem: quin et hoc sicubi assumptum est propter rei necessitatem, tamen id breve est, nec ullum fere sui sensum præbens. — § 14. Hoc etiam ipsum, et in Constitutionibus jam inter imperiales Constitutiones relatis, et jure quod ex his resultat, observavimus: nam quæ in illis jam cauta erant, ea nec in hoc volumine poni concessimus, nisi ob aliquam interdum circumstantiam similitudinis aliqua causa relicta est. — § 15. Contrariam autem aliis legibus legem ex his quæ in hoc volumine positæ sunt non facile quis repererit, si modo ad omnes contrarietatis fines animum intendere festinet, sed inest aliquid diversum, quod assumptum alterius generis forte hanc et illam legis positionem apparere faciet.

§ 16. Sed et si quid forte prætermissum est eorum quæ poni debebant (forto enim et aliquid tale contigit propter humanæ imbecillitatem naturæ), multo sane melius est nostris subditis multis inutilibus liberari [legibus], dum privantur forte paucis quibusdam quæ videbantur idonea, myriadibus prope infinitis defossa et deposita, et nemini forte mortalium animadversa. — § 17. Hanc enim ob causam tot libris quos antea scribi oportebat destituti iudices, facilius ex paucissimis juris auctoribus et libris ad finem litium perveniebant, et judicia decidebant, vel propter inopiam librorum, vel quia non sufficiebant multis laboribus ad invenienda multa utilia necessariis, et viribus erant impares. In præsentem autem consummationem maximus legum obtinentium congestus est numerus ex libris raris, et qui vix inveniri poterint, et quorum nec nomina nec eruditissimi quidem in legibus complures homines noverant. Quorum sane copiam [seu materiam] nobis uberrimam dictus gloriosissimus Tribonianus præbuit multorum librorum, et qui vix numerari possunt, suppeditata multitudine, quibus omnibus perfecte lectis, congesta sunt hæc volumina: sed ex horum multis et variis hi qui a nobis ad hoc congregati erant, cum nihil invenissent idoneum, aut novum ab his quæ jam congregata erant, illationem ex his in hoc opere faciendam optimo animo respuerunt.

§ 18. Si vero postea aliquid novi controverteretur, quod non apparebit legibus his inscriptum (multa enim novare novit natura), sed imperium Deus propter hoc imposuit hominibus, ut emergentia et legis egentia lege definiat, et humanæ naturæ incertum repleat, et certis concludat legibus ac regulis, neque hoc nostrum nunc dicimus, sed jam omnium juris conditorum qui olim claruerunt, prudentissimus Julianus hoc ipsum videtur dixisse, qui et ab imperiali

auctoritate implorat fieri legum repletionem in emergentibus ambiguitatibus et quæstionibus; sed et D. Adrianus piæ memoriæ, quæde ea, quæ a prætoribus quotannis edicta fuerant brevi complexus est libelle, assumpto ad id op. imo Juliano, in oratione quam in commune habuit in seniore Rœma, hoc ipsum quoque sit: ut si quid præter id quod jam ordinatum est emorsit, conveniens est eos qui in magistratu sunt illud conari decidere, et remedium imponere secundum eorum quæ jam ordinata sunt consequentiam [imitationem]. — § 19. Hæc igitur omnes (dicimus autem vos, magni senatus et omnes nostræ reipublicæ homines) cognoscentes, gratiam quidem confitemini Deo, qui nostris temporibus tantum bonum servavit; utimini vero nostris legibus, nulli earum quæ veteribus libris inscriptæ sunt attendentes, neque ad ea quæ nunc posita sunt illas comparantes; quia etiam videantur quædam invicem non consonare, tamen prius illud et vetustius nobis ut imperfectum displicuit, nunc autem hoc visum est debere obtinere. Nam prohibemus illis in posterum uti: hæc autem sola observari in republica et obtinere concedimus et sancimus; ita ut qui conatus fuerit ex prioribus libris, et non ex his duobus solis et Constitutionum [libro] a nobis compositis, vel factis, uti quibusdam legibus, vel eas in judiciis legere, vel si quis judicaverit ex his apud se recitari eas passus, falsi reus erit, et publicorum criminum judicatus, et pœnæ addictus: quod etsi non diceremus, vel ex hoc ipso manifestum esset. — § 20. Sed et hoc optimum fore judicavimus, præponere Digestorum volumini et veteres juris conditores, et illorum volumina, et unde collectio facta sit legum nunc a nobis congestarum; quod et fieri jussimus, et factum est; et simul ea quæ de his rebus conscripta sunt, supponi huic divinæ nostræ Constitutioni præcipimus, ut omnibus fiat manifestum, et quid prioris inexperientiæ simul, et incertitudinis esset, et quid a nobis sit adinventum. Legislatores autem seu legum interpretes illos congestimus, qui apud omnes probati et recepti erant, et prioribus imperatoribus placuerant, et qui ab his nominari meruerunt. Si enim aliquis nondum veteribus legislatoribus cognitus est, nos et huic interdiximus hujus voluminis communicationem. Omnibus sane hic positus unum ordinem et dignitatem parem dedimus, nulli cuiquam majore quam cæteris data prerogativa. Si enim his quæ ab illis scripta sunt omnibus imperialium Constitutionum dedimus robur, quid est quod in his amplius quodque minus haberi debeat?

§ 21. Illud autem, quod statim, cum hanc compositionem legum congregari mandarem, jussimus, iterum et nunc sancimus illud confirmando: omnibus similiter interdiximus ne quis audeat hominum qui sunt nunc, aut in posterum erunt, commentarios scribere harum legum, præterquam si velit quis in Græcam linguam hæc transferre, quem etiam volumus sola secundum pedem seu κατά πόδα nuncupata uti legum interpretatione, et si quid secundum nomina-

torum paratitorum (si conveniens est) ascribere voluerint usum; aliud autem nihil penitus de familiis quidem circa ea facere, nec rursus dare additionis, et dubitationis, aut infinite multitudinis legibus occasionem, id quod antea in antiqui edicti factum est ordinatione, ita ut illud brevissimum constitutum ex differentium commentariorum differentia seu diversitate in infinitam extenderetur multitudinem. Si quid enim forte ambiguum fuerit visum, vel litium certatoribus, vel his qui rebus judicandis præsumunt, hoc imperator interpretabitur recte: nam hæc facultas illi soli a legibus permessa est. Itaque quisquis ausus fuerit ad hanc nostram legum compositionem commentarium aliquid adjicere, aliter atque nostræ hujus jussionis forma præscribit, is sciat quod et ipsi falsi reo legibus futuro, et quod composuerit, eripietur, et modis omnibus corrumpetur. — § 22. Eadem pena imposita et adversus eos qui notis (seu signis) quibusdam in scriptura utentur (quæ signa siglas vocant) et qui per ea conturbare scripturam tentaverint, nec per totam consequentiam litterarum numerorum, et nomina veterum prudentum, et totam legum positionem scripserint. Sciant etiam librorum ita scriptorum comparatores se inutilis fore libri dominos; neque enim damus licentiam talibus libris in judiciis uti, et aliquid agere, etiamsi contingat librum in ea ipsa parte quæ recitatur nullum habere tale signum [aut notam], sed in alia quæcumque sui parte, quamvis semel tantum id admissum sit. Itaque ipse quidem eum librum pro non scripto prorsus habebit. Is autem qui eum scripserit, et ignorantem emptori dederit, duplum solvet ejus æstimationis ei qui ita in quantitate damnum passus fuerit, nihilominus infligenda criminali pœna. Hoc etenim et in aliis constitutionibus ea de re positus scripsimus, tam his quæ Latina processerunt voce, quam ea quæ Græcorum lingua, quam quidem ad legum professores rescripsimus.

§ 23. Hæc igitur volumina (Institutionum et Digestorum dicimus) ex fine tertii nostri felicissimi consulatus suum robur obtinere sancimus, id est, et ante tertium calendarum Januariarum præsentis decadimæ indictionis, in omne ævum valitura, et cum imperialibus constitutionibus vigorem et locum habitura tam in his quæ postea emergerint quam in his quæ in judiciis adhuc pendent, nec dum amicitabilibus tradita sunt transactionibus; quodcumque enim hactenus vel judicatum, vel transactum est, retractari non sustinemus. Quem quidem consulatum tertium nobis nominatissimum dedit Deus, quando et sub ipso pax cum Persis confirmata est, et hanc tantum legum volumen repositum est, quod a nemine majorum unquam excogitatum fuit, atque ad hanc tertia pars mundi (dicimus autem totam Lybiam) nostris adjuncta est sceptris, omnia hæc a summo Deo et Servatore nostro Jesu Christo dona tertio nostro consulatu indulta. — § 24. Omnes itaque laudatissimi nostræ reipublicæ Magistratus divinam hanc nostram suscipientes constitutionem, ut quacumque

prædictis nostris legibus, unusquisque in suo procurabitur iudicio. Proponet autem eam in maxima et regia hac urbe, et ejus gloriosissimus præfectus. Curæ autem erit excellentissimo et laudatissimo nostro magistro, et gloriosissimis atque beatissimis præfectis sacrorum nostrorum prætoriorum, tam in his quæ ad solem orientem quam in his quæ in Ilyride, necnon in his etiam quæ in Lybia sunt, per sua edicta his qui sub ipsis ordinati sunt et ista facere manifesta, ad omnium nostrorum subditorum inexcusabilem notitiam. Data XVII Calend. Januariæ, domino nostro Justiniano perpetuo Augusto III coc. 533.

LIB. I, TIT. XXVII.

De officio præfecti prætorio Africae, et de omni ejusdem diocæseos statu.

LEX PRIMA.

In nomine Domini nostri Jesu Christi.

Imperator Cæsar Flavius Justinianus, Aemænicus, Gothicus, Germanicus, Francicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor ac triumphator, semper Augustus, Archelao Præfecto prætorio Africae.

Quas gratias, aut quas laudes Domino Deo nostro Jesu Christo exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre. Multas quidem et antea a Deo meritis laudes, et innumerabilia circa nos ejus beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus. Præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per nos pro sua laude, et pro suo nomine demonstrare dignatus est, excedit omnia mirabilia opera, quæ in sæculo contigerunt, ut Africa per nos tam brevi tempore reciperet libertatem, antea nonaginta quinque annos a Vandalis captivata, qui animarum fuerant simul hostes et corporum: nam animas quidem diversa tormenta atque supplicia non ferentes, rebaptizando ad suam perfidiam transferebant; corpora vero liberis natalibus clara, jugo barbarico durissime subjugabant. Ipsas quoque Dei sacrosanctas ecclesias suis perfidiis maculabant, aliquas vero ex eis stabula fecerunt. Vidimus venerabiles viros qui abscessis radicibus linguis suas poenas miserabiliter loquebantur, alii vero post diversa tormenta per diversas dispersi provincias vitam in exilio peregerunt. Quo ergo sermone, aut quibus operibus dignas Deo gratias agere valeamus, qui per me ultimum servum suum, Ecclesiæ suæ injurias vindicare dignatus est, et tantarum provinciarum populos a jugo servitutis eripere? Quod beneficium Dei antecessores nostri non meruerunt, quibus non solum Africam liberare non licuit, sed et ipsam Romam viderunt ab eisdem Vandalis captam, et omnia imperialia ornamenta in Africam exinde translata. Nunc vero Deus per suam misericordiam non solum Africam, et omnes ejus provincias nobis tradidit, sed et ipsa imperialia ornamenta, quæ capta Roma fuerant ablata nobis restituit. Ergo post tanta beneficia, quæ nobis Divi-

tas contulit, hoc de Domini Dei nostri misericordia postulamus, ut provincias quas nobis restituere dignatus est firmas et intactas custodiat, et faciat nos eas secundum voluntatem suam ac placitum gubernare, ut universa Africa sentiat [omnipotentis] Dei misericordiam, et cognoscat ejus habitatores a quam durissima captivitate et jugo barbarico liberati, in quanta libertate sub felicissimo nostro imperio degere meruerunt. Hoc etiam deprecantes exoramus sanctæ et gloriosæ semper virginis et Dei genitricis Mariæ precibus, ut quidquid minus est reipublicæ nostræ per nos ultimos servos suos restituat in suo nomine Deus, et dignos nos faciat servitium ejus adimplere.

§ 1. Deo itaque auxiliante, pro felicitate reipublicæ nostræ, per hanc divinam legem sancimus, ut omnis Africa, quam nobis Deus præstitit, per ipsius misericordiam optimum suscipiat ordinem, et propriam habeat præfecturam: ut sicut Oriens, atque Ilyricum, ita et Africa prætoriana maxima potestate specialiter a nostra clementia decoretur. Cujus sedem jubemus esse Carthaginem, et in præfatione publicarum chartarum præfecturis aliis ejus nomen adjungi, quam nunc tuam excellentiam gubernare decernimus.

§ 2. Et ab ea (auxiliante Deo) septem provincie cum suis iudicibus disponantur: quarum Tingi et quæ Proconsularis antea vocabatur, Carthago et Byzacium ac Tripolis rectores habeant consulares; reliquæ vero, id est, Numidia et Mauritania, et Sardinia a præsidibus cum Dei auxilio gubernentur. —

§ 3. Et in officio quidem tuæ magnitudinis, necnon pro tempore viri magnifici præfecti prætorio Africae trecentos nonaginta sex viros per diversa scrinia et officia militare decernimus. In officiis vero consularium ac præsidum quinquaginta homines per singula officia esse sancimus.

§ 4. Quæ vero emolumenta, sive magnificentia tua, sive consulares, et præsides, et quod unusquisque ex officio eorum de publico consequi debeat, notitia subter annexa declarat.

§ 5. Optamus ergo ut omnes iudices nostri secundum voluntatem et timorem Dei, et nostram electionem atque ordinationem sic suas administrationes gubernare studeant; ut nullus eorum a cupiditate sit deditus, aut violentias aliquas vel ipse inferat, vel iudicibus aut officiis eorum, aut quibuscunque aliis collatoribus inferre permittat. Licet enim per omnes provincias nostras (Deo juvante) festinemus, ut illatos habeant collatores, maxime tamen tributariis diocæseos Africanæ consulimus, qui post tantorum temporum captivitatem meruerunt (Deo juvante) per nos lumen libertatis aspicere. Ergo jubemus omnes violentias et omnem avaritiam cessare, et justitiam atque veritatem circa omnes nostros tributarios reservari. Sic enim et Deus placabitur, et ipsi possunt celerius, sicut collatores alii nostræ reipublicæ, relevari atque florere. — § 6. Sportulas etiam ab officio tam viri

magnifici, præfecti [prætorio] Africani, quam re- A
 liquorum judicum sic exigi jubemus, quomodo in
 nostris legibus est dispositum, et ab omni republica
 nostra custoditur, ut nullus audeat quocunque tem-
 pore, vel quocunque modo, earum excedere quan-
 titatem. — § 7. Hoc etiam præsentis sanctione cre-
 dimus ordinandum, ut non multa dispendia pro
 completionem chartarum, vel codicillorum, vel in
 nostro laterculo, vel in scriniis præfecti prætorio
 per Africam iudices sustinere videantur, quia si
 ipsi dispendiis læsi non fuerint, nullam habebunt
 necessitatem ejusdem nostræ Africæ tributarios
 prægravandi. Jubemus ergo ut iudices dioceseos
 Africanæ tam civiles quam militares in nostro la-
 terculo pro codicillorum atque chartularum promo-
 tionis suæ consuetudinibus nihil ultra sex solidos
 præbeant, at vero in scrinio præfectorum non ultra
 duodecim solidos cogantur inferre. Quem modum si
 quis excesserit, ipse quidem iudex triginta librarum
 auri dispendio subiacebit; officium vero ejus non
 solum simile dispendium, sed et capitale periculum
 sustinebit. Nam si aliquis ex quacunque parte ausus
 fuerit jussiones nostras excedere, et non festina-
 verit cum Dei timore eas servare, non solum digni-
 tatis aut substantiæ periculum sustinebit, sed etiam
 ultimo supplicio subiacebit. — § 8. Et est notitia
 Deo auxiliante. Pro annonis et capitu pro tempore
 præfecto prætorio per totam Africam, auri libras
 centum. Pro annonis consularium, auri libras 20.
 Pro annonis cancellariorum auri libras 7. Item offi-
 ciis ejus ita. In scrinio primo hominibus decem pro
 annonis 18; pro capit., sol. 12. Fiunt sol. 148.
 Item numerario, pro annonis, solid. 5; et pro
 capit., sol. 4. Fiunt sol. 46. Secundo pro an. 3
 annuos sol. 5; et pro capit. 7 cap. sol. 5, et pro
 capit. 2 cap. solid. 4. Fiunt solid. 16. 3 vero et 4,
 ad ann. 50, ann. solid. 5; et ad cap. 50, capit.
 solid. 4. Fiunt 24. Reliquis 3, ad ann. 50, ann.
 solid. 5; et ad capit. 50, capit. solid. 4. Fiunt
 solid. 28. In scrinio secundo, ut supra scriptum est.
 In scrinio tertio, ut supra scriptum est. In scrinio
 quarto, ut supra scriptum est. In scrinio primi scri-
 nii, quod est subadjuvæ hominibus 10, an. 14,
 cap. 12. Fiunt solid. 116, scilicet. Ita primi scrinio
 pro ann. 3, ann. solid. 5; et pro cap. 2, capitu
 solid. 4. Fiunt solidi 23. Secundo pro ann. 2, ann.
 solidi, ut supra scriptum est; et pro cap. capit. soli-
 d., ut supra scriptum est, et fiunt solidi 16. Terti-
 o et quarto, pro ann. 1, annona solidorum, ut
 supra scriptum est; et pro cap. 1, cap. solidorum,
 ut supra scriptum est. Fiunt sol. 23. Reliquis homi-
 nibus 6, ad ann. 1, annona solidi 5; et pro capitu,
 capit. solid. 4. Fiunt solidi 58. In scrinio *commentariensis*
 hominibus 12, ann. 17, cap. 4. Fiunt solidi
 153. Primo commentariensi ann. 3, solid. 5; pro
 capit. 2, capit. sol. 4. Fiunt solidi 23. Sequentes
 homines 3, ad ann. 2, ann. solid. 5; pro cap. 2,
 capit. solid. 4. Fiunt solidi 48. Reliqui homines 8,
 ad ann. 1, ann. solid. 5; et cap. 1, capit. solid. 4.

Fiunt solid. 27. In scrinio *ab actis* hominibus 10,
 ann. 14, cap. 12, solid. 118. Ita primo, ann. 3;
 pro ann. 1, solid. 6; cap. 2, capit. solid. 4. Fiunt
 solid. 23. Secundo et tertio, ad an. secund., ann.
 solid. 5; et ad capit. 2, cap. solid. 4. Fiunt solid.
 32. Reliquis 17, ad ann. 1, solid. 5. ad capit. 1,
 capit. solid. 8. Fiunt solid. 64. In scrinio *libellorum*
 hominibus 7, ann. 6, cap. 6. Fiunt solidi 5. Pro
 cap. 2, cap. solid. 4. Fiunt solid. 16. Secundo, 2
 pro ann., solid. 10; pro capit. 1, solid. 4. Fiunt
 solid. 12. Reliquis hominibus 4, ad ann. 1, ann.
 solid. 5; et ad capit. 1, solid. 4. Fiunt solid. 36.
 In schola *exceptorum* hominibus 60, ann. 74, ca-
 pit. 62, solid. 618. Ita primo et secundo, ann. 3,
 pro ann. solid. 5; et ad cap., capit. solid. 4. Fiunt
 solid. 46. Aliis hominibus 6, ad ann. 2, ann. so-
 lid. 5; ad cap. 1, capit. solid. 4. Fiunt solid. 116.
 Reliquis hominibus 10, ad ann. 1, ann. solid. 5; et
 ad capit. 1, capit. solid. 4. Fiunt solid. 115. Reli-
 quis hominibus 44, ad ann. 1, solid. 5; et ad ca-
 pit., solid. 4. Fiunt solid. 386. In schola *singula-
 rium* hominibus 50, ann. 3, cap. 1, solid. 473. In
 1, ann. 2, ann. solid. 5; capit. 1, capit. solid. 3.
 Fiunt solid. 34. Secundo, tertio et quarto, ad ann.
 5, ann. solid. 5, et ad cap. 1, capit. solid. 4. Fiunt
 solid. 34. S. Reliquis 46, ad ann. 1, solid. 5; et
 cap. 1, cap. solid. 4. Fiunt solid. 418. In schola
mittendariorum hominibus 50, an. 52, S. capit. 50,
 solid. 442. Ita primo, ann. 2, ann. solid. 5, et ad
 capit. 1, cap. solid. 4. Fiunt solid. 14. Secundo,
 tertio et quarto, ad ann. 1, ann. solid. 5; et ad 8,
 cap. 1, cap. solid. 4. Fiunt solid. 34. S. Reliquis
 hominibus 46, ad ann. 1, ann. sol. 5; et ad cap. 1,
 cap. solid. 4. Fiunt solidi 324. In schola *cursorum*
 hominibus 30, ann. 22, S. cap. 30, solid. 232. In
 primo, ann., ann. solid. 5, cap. 1, cap. solid. 4.
 Fiunt solidi 17. Secundo, tertio et quarto, ad ann. 1.
 S. ann. solid. 5; et ad cap. 1, capit. solid. 4. Fiunt
 solid. 34. S. Reliquis hominibus 26, ad ann. 1, ann.
 solid. 5; et ad cap. 1, capit. solid. 4. Fiunt solidi
 234. In schola *nomenclatorum* hominibus 22, ann.
 solidi 5, capitu 12, solid. 4. Fiunt solidi 115. In
 primo, ann., ann. solid. 5; capit. 1, S. capit. so-
 lidos 4. Fiunt solid. 16. Reliquis hominibus 11, ad
 ann. 1, ann. solid. 5. et ad capit. 1, capit. solid. 4.
 D Fiunt solid. 99. In schola *stratorum* hominibus 6,
 ann. 7, capit. 6, solid. 59. Ita primo, ann., ann.
 solid. 5; cap. 1, capit. solid. 4. Fiunt solidi 14.
 Reliquis hominibus 5, ad ann. 1, ann. solid. 5; et
 ad cap. 1, capit. solid. 4. Fiunt solid. 45. In schola
prætorianorum hominibus decem, ann. 12, capit. 11,
 solid. 97. Ita primo, annonæ, pro ann. 2; solid. 5,
 pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 16. Reliquis homi-
 nibus 9, ad ann. 1, pro ann., solid. 5; capit. 1,
 pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 71. In schola *draco-
 narium* hominibus 10, ann. 11, cap. 10, S. so-
 lid. 206. Ita primo, ann., pro ann. solid. 14; ca-
 pit. 1, pro capit. solid. 4. Fiunt solidi 16. Reliquis
 hominibus 9, ad ann. 1, pro ann. solid. 5; capit. 1,

pro capit. solid. 4. Fiunt sol. 80. In scrinio *operum* A hominibus 20, ann. 24, cap. 24, solid. 224. Ita primo, ann. 3, pro ann. solid. 5; cap. 2, pro capit. solid. 8. Fiunt solid. 24. Reliquis hominibus 3, ad ann. 2, pro ann. solid. 5; et ad capit. 1, pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 62. Reliquis aliis hominibus 6, ad ann. 1, pro ann. solid. 5; et ad capit. 1, pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 90. In scrinio *arcæ* hominibus 20, ann. 28, capit. 24, solid. 224. Ita primo, ann. 3, pro ann. solid. 5; capit. 2, pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 23. Reliquis hominibus 4, ad ann. 2, pro ann. sol. 5; et ad cap. 1, pro cap. sol. 4. Fiunt solid. 42. Reliquis aliis hominibus 6, ad ann. 2, solid. 5; et ad cap. 1, pro cap. sol. 4. Fiunt solid. 68. Reliquis aliis hominibus 110, ad ann. 1, pro ann. sol. 5; et ad capit. 1, pro cap. B solid. 4. Fiunt solid. 90. In schola *chartulariorum* hominibus 50, ann. 58, cap. 2, pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 24. Ita primo, ann. 3, pro ann. solid. 5; cap. 2, pro cap. solid. 4. Fiunt solid. 23. Reliquis hominibus 3, ad ann. 2, pro ann. solid. 5; et ad capit. 1, pro cap. solid. 4. Fiunt solid. 48. Reliquis aliis hominibus 6; ad ann. 1, pro ann. solid. 5; et ad capit. 1, pro capit. sol. 4. Fiunt solid. 49. Reliquis hominibus 40, ad ann. 1, pro ann. sol. 5; et ad cap. 1, pro capit. solid. 4. Fiunt solid. 360. Fiunt homines 396, ann. 499, solid. 2, 390, capit. 420. Fiunt solid. 4, 73, 3, 682. Item pro ann. et cap. censualium solid. 449. Officiorum ejus solid. 160. potest medi hominibus 5, ann. 48, capit. 18, solid. 418. Ita primo, ann., pro ann. 15; C capit. 5, solid. 5. Secundo, pro ann. 10, capit. 5, solid. 70. Reliquis hominibus 3, ad ann. 8, et ad cap. 2, solid. 150. *Grammaticis* hominibus 2, ad ann. 10, et ad cap. 2, ad solid. 70, sortitas. *Oratoribus* hominibus 2, ad ann. 10, cap. 5, ad solid. 70. — § 9. Hæc igitur, quæ pro dispendiis civilibus iudicibus Africæ, eorumque officiis, id est, tam scriniariis amplissimæ ejus præfecturæ quam cohortalibus, per hanc divinam constitutionem statuimus, tua magnitudo cognoscens, ex Kal. Septemb. futuræ tertix decimæ indictionis effectui mancipari, observarique procuret, atque edictis publicis omnibus innotescat, his, scilicet, qui ordinati fuerint a tua sublimitate secundum præsentem divinam constitutionem, firmitatem sui status in perpetuo D habituris. Nam Deo juvante de militaribus iudicibus, et de officiis eorum, et de alio nostro exercitu per aliam sanctionem statuemus. Dat. Constantinop. Domino nostro Justiniano P. P.

LEX II.

Idem Augustus Belisario magistro militum per Orientem.

In nomine Domini nostri Jesu Christi ad omnia consilia omnesque actus semper progredimur; per ipsum enim jura imperii suscepimus, per ipsum pacem cum Persis in æternum confirmavimus, per ipsum acerbissimos hostes et fortissimos tyrannos deiecimus, per ipsum multas difficultates superavimus,

per ipsum Africam defendere et sub nostrum imperium redigere nobis concessum est, per ipsum quoque ut nostro moderamine recte gubernetur et firme custodiat confidimus. Unde per ejus gratiam etiam civilium administrationum iudices et officia singulis Africanis provinciis constituimus, attribuentes quidem emolumentum quod unusquisque percipere debeat. Ad ejus igitur providentiam etiamnum animum nostrum referentes et armatas militias, et duces militum ordinare disponimus. — § 1. Sancimus itaque ut dux militum Tripolitanz provincix in Leptimagnensi civitate sedes interim habeat. Dux vero Byzacenz provincix [et] in Capsa, et altera Lepte civitatibus interim sedeat. Dux vero Numidix provincix in Constantinensi civitate sedes interim habeat. Dux autem Mauritanix provincix in Cæsariensi civitate interim sedeat. — § 2. Jubemus etiam ut in trajectu, qui est contra Hispaniam, qui septa dicitur, quantos providerit tua magnitudo, de militibus una cum tribuno suo homine prudente, et devotionem servante reipublicæ nostræ, per omnia constituas, qui possint et ipsum trajectum semper servare, et omnia, quæcunque in partibus Hispaniæ, vel Galliæ, seu Francorum aguntur, viro spectabili duci denuntiare, ut ipse tuæ magnitudini referat. In quo trajectu etiam dromones, quantos provideris, ordinari facias. — § 3. In Sardinia autem jubemus ducem ordinari, et eum juxta montes, ubi barbaricæ gentes videntur sedere, habentem milites pro custodia locorum, quantos et ibi tua magnitudo providerit.

§ 4. Et omnes diligenter pro commissis suæ custodiæ provinciis invigilent, et ab omni hostium incursione subjectos nostros tueantur illæsos, et festinent die nocteque Dei invocando auxilium, et diligenter laborando, usque ad illos fines provincias Africanas extendere, ubi ante invasionem Vandalorum et Maurorum respublica Romana fines habuerat, et ubi custodes antiqui servabant, sicut ex clausuris et burgis ostenditur; maxime autem civitates quæ prope clausuras et fines antea tenebantur, cum essent sub Romano imperio constitutz, auxiliante divina misericordia, cum hostes per partes expelluntur, festinent comprehendere, atque munire; et in illis duces et milites per partes accedant, ubi antea fines et clausuræ provinciarum erant, quando integræ Africanæ servabantur sub Romano imperio provincix, quod Deo annuente (cujus auxilio nobis restitutæ sunt) speramus cito nostris provenire temporibus; et ut in securitate et pace provincix cum antiquis finibus integræ serventur, et vigiliis ac laboribus devotissimorum militum, et cura spectabilium pro tempore Ducum custodiantur illæsz, quoniam ita convenit ut semper custodes fines provincix servent, ne detur hostibus licentia incurrendi aut devastandi loca quæ nostri subjecti possident. — § 5. Quantos autem milites, sive pedites, sive equites, per unumquemque limitem collocari oportet ad custodiendas provincias et civitates, tua magnitudo, prout consideraverit, ordinet et nobis referat, ut si præviderimus sufficien-

tem esse ordinationem, confirmemus eam; sin autem perspexerimus, et aliquid amplius fieri, ut eam augmentemus. — § 6. Quid autem dux stipendiorum nomine pro se suisque hominibus, et quid ejus officium consequetur, hoc in subdita declaratur notitia. — § 7. Sicut ergo prædictum est, interim nunc duces ac milites secundum nostram dispositionem locis, seu civitatibus, in quibus jussimus, sedeant, donec Deo auxiliante nobis ac reipublicæ nostræ per labores nostros in illis locis constitui possint, in quibus uniuscujusque provinciæ antiquus limes constitutus erat, quando florente Romana republica memoratæ provinciæ integræ tenebantur. — § 8. Pro limitaneis vero ordinandis necessarium nobis esse videtur, ut extra comitatenses milites, qui per castra sunt, milites limitanei constituantur, qui possint et castra, et civitatis limites defendere, et terras colere, et ut alii provinciales videntes eos per partes, ad illa loca se conferant. Et exemplum fecimus unius numeri limitaneorum, ut secundum exemplum quod nos misimus per castra et loca quæ providerit tua magnitudo, eos ad similitudinem nostri exempli ordinet; sic tamen, ut si inveneris de provinciis idonea corpora, aut de illis quos antea milites habebant, limitaneorum constituas in numero, in unoquoque limite, ut si aliqua forsitan commotio fuerit, possint ipsi limitanei sine comitatensibus militibus, una cum ducibus suis adjuvare loca, ubi dispositi fuerint, non longe limitem exeuntes, nec ipsi limitanei, nec duces eorum, ut nullum etiam dispendium a ducibus, vel ducianis prædicti limitanei sustineant, nec aliquas sibi consuetudines de eorum stipendiis per fraudem ad suum lucrum convertant. Hæc autem non solum in limitaneos volumus observari, sed etiam in comitatenses milites. — § 9. Et unumquemque ducem et tribunos eorumdem militum jubemus, ut semper milites ad executionem armorum teneant, et non concedant eos divagari, ut si quando necessitas contigerit, possint inimicis resistere, et nullum audeant duces aut tribuni commentalem de ipsis dimittere, ne, dum sibi lucrum student conficere, incustoditas nostras relinquant provincias. Nam si usurpaverint memorati duces, vel officia eorum, seu tribuni, commentalem de militibus relinquere, aut aliquid lucrum de eorum emolumentis sibi acquirere, hoc non solum in quadruplum jubemus publico rependere, sed etiam dignitate eos privari. Magis enim debent et duces et tribuni supra deputata sibi emolumenta secundum labores suos de nostra largitate remunerationem sperare, et non de commeatibus militum aut eorum stipendiis lucrum sibi acquirere, quoniam ideo ordinati sunt milites, ut per ipsos provinciæ vindicentur, præcipue cum sufficienter et ipsis ducibus, et eorum officiis emolumenta præstitimus, et semper providimus unumquemque secundum labores suos ad meliores gradus, et ad majores dignitates pervenire. — § 10. Postquam vero Deo placuerit, et per tuam magnitudinem limes omnis in antiquum statum pervenerit, et bene ordinatus fuerit, tunc ubicunque

A necessitas emerit, viri spectabiles duces invicem sibi, quando usus exegerit, auxilium præbeant, ut provinciæ, seu limites eorum vigiliis et laboribus (Deo juvante) illæsi custodiantur. — § 11. Sicut autem jubemus audaces et feroces contra inimicos judices ac milites nostros esse, sic volumus eos mites et benevolos circa collatores nostros existere, et nullum damnum, nullamque læsionem in eos efficere. Sin autem quisquam de militibus ausus fuerit quancunque læsionem tributariis nostris inferre, periculo viri spectabilis ducis seu tribuni et principis digna vindicta afficiatur; ut indemnes tributarii nostri custodiantur. — § 12. Si vero pro quibusdam causis interpellatio apud nostros judices facta fuerit, jubemus non amplius sportularum nomine quam nostris legibus definitum est exsecutores accipere, penam eisdem legibus insertam ex transgressione formidantes.

§ 13. Cum autem Deo annuente Africanæ nostræ provinciæ per tuam magnitudinem, secundum hostram dispositionem ordinatæ, et limites in antiquum statum reducti, et omnis Africa sic detenta fuerit sicut erat, cum ergo hæc omnia (Deo juvante) presente tua magnitudine disposita et perfecta fuerint, et per labores tuos [antiquos] fines omnes Africa receperit, et docuerit nos de omni ordinatione totius Africanæ dioceseos, id est, quanti et qui milites, in quibus locis, vel civitatibus constituti sunt, et quanti limitanei, et in quibus locis et militibus collocati sunt, tunc jubemus tuam magnitudinem ad nostram mentem remeare. — § 14. Interea vero si aliquas civitates seu castella per limites constituta providerit tua magnitudo nimis esse magnitudinis, et propter hoc non posse bene custodiri, ad talem modum ea construere disponat, ut possint per paucos bene servari. — § 15. Cum autem magnitudo tua, omnibus dispositis, ad nos remeare jussa fuerit, tunc duces uniuscujusque limitis; quoties pro componendis civitatibus, aut castris, et pro dispendiis suis, aut pro annonis aliquid opus habuerint, celerius ad virum magnificum præfectum per Africam significent, ut ipse quæ necessaria fuerint festinet facere, ne aliqua protractio provinciis noceat.

§ 16. Ea vero, quæ ipse fecerit, vel quæ ad hoc necessario procuranda sunt postea, et memoratas viri magnificus præfectus [prætorio] Africae, et viri spectabiles duces, et de aliis omnibus quæ ibi aguntur frequenter ad nos referant, ut benefacta confirmemus, et quæ opportunius debent fieri, ex nostra dispositione peragantur. — § 17. Hoc etiam decernimus, ut judices qui ordinandi sunt per Africanos limites, nihil amplius in sacratissimo palatio cuiuslibet personæ aut dignitati, vel in prætorio per Africanam præfecturæ et magistratûs potestati præbeant, nisi quantum subter annexa declarat notitia; nam si quis amplius quam in subdita notitia taxatum est usurpaverit, seu acceperit, triginta libras auri multæ dependat nomine, cum quo et periculo indignationis nostræ [serenitatis] subjacebit, nulla alia qualibet

persona, aut dignitate, aut officio accipiente aliquid ad eis, præter istos quorum nomina in subjecta notitia continentur. — § 18. Ad hoc iudex (ut Deo iuvante) unusquisque dux seu eorum officia, secundu-
 dum quod notitia subter annexa continet; emolu-
 menta sua ex tributis Africanæ provinciæ ex Kalend.
 Septembris instantis felicissimæ tertie decimæ in-
 dictionis percipiant. — § 19. Et hæc notitia, Deo
 volente, debet delegari ducibus, et eorum officiis in
 Africa constitutis, pro annonis et capitu per singulos
 annos præbendis. Ita clarissimo viro duci Tripoli-
 tanæ provinciæ, et hominibus ejus singulis sol. 5:
 cap. 159. singulis cap. sol. 783. Assessori ducis, et
 officio ac hominibus ejus 40. ann. 96. S. sing. ann.
 cap. sol. 6. Simul fiunt pro ann. et cap. sol. 674.
 Dividuntur sic: Assessori in ann. 8. cap. 4. Primi-
 cerio in ann. 8. cap. 2. Ducenariis 3. ad ann. 6. sol.
 fiunt ann. capitis fiunt capitum cap. Centenariis 6.
 ann. 5. fiunt. Fiunt ann. 4. et ad cap. f. fiunt ann. 16.
 et ad cap. 1. S. fiunt ann. 3. fiunt cap. 8. Circitoribus
 9. semis. Aliis 11. ad ann. 14. sunt. et ad cap. 3. fiunt
 cap. 11.

Item viro clarissimo duci Byzacenæ provinciæ, et
 hominibus ejus ann. 190. singulis in ann. sol. 5. cap.
 158. singulis cap. sol. 10. Simul fiunt pro ann. cap.
 sol. 670. Omnes dividuntur sic: Assessori in ann. 7.
 cap. 4. Primicerio in ann. 5. cap. 2. Numerario in ann.
 6. cap. 3. Ducenario 4. ad ann. 3. fiunt cap. 3. Cen-
 tenariis 6. ann. ann. 15. et cap. 1. fiunt cap. 7. Cir-
 citoribus 9. ad an. fiunt an. 13. et ad cap. 3. fiunt
 cap. 7. Circitoribus 9. ad ann. 2. fiunt 18. et ad cap. 6.
 fiunt an. 15. cap. 9. semis. Alii 11. ad ann. 3. fiunt
 an. 15. S. et ad cap. 11. Item viro clarissimo duci
 Numidiæ provinciæ, et hominibus ejus ann. 190.
 singul. ann. solid. 8. cap. 158. singulis cap. sol. 9.
 Simul fiunt pro ann. et cap. sol. 551. 34. Assessori
 ducis et officio ejus hominibus 40. ann. et cap. sol.
 5. cap. 49. singuli cap. sol. 5. cap. 472. singulis cap.
 sol. 3. Simul fiunt pro ann. et cap. sol. 164. S. Di-
 viduntur sic: Assessori in ann. 15. cap. 6. Primicerio
 ann. cap. 3. Numerario in annum 4. Fiunt ad ann.
 16. et ad cap. centenariis ad ann. 11. S. Fiunt duo-
 decim. et ad cap. capita 6. Biarchis 8. Circitoribus
 9. ad ann. 2. fiunt an. 127. et ad cap. 3. fiunt cap.
 8. semis. Aliis 11. ad ann. 2. fiunt an. 16. sunt. 15.
 et ad cap. 3. fiunt cap. 11. Item viro clarissimo
 duci Mauritanæ provinciæ et hominibus ejus an.
 190. singulis an. solid. 5. cap. solid. 200. 160. 55.
 Assessori ducis, et officio ejus hominibus 40. an. 96.
 S. 3. S. fiunt simul pro ann. et cap. sol. 670. 3. S.
 Dividuntur sic: Assessori in ann. 9. capit. 4. Pri-
 micerio in ann. 5. cap. 4. Numerario in ann. cap. 3.
 Ducenariis 3. ad ann. 3. S. fiunt ann. et capit. 3.
 fiunt capit. 2. Centenariis 3. ad ann. 3. S. fiunt an.

et cap. 3. fiunt cap. 2. Centenariis 9. ad ann. 10. et
 ad capit. 3. fiunt capit. 5. Biarchis 8. Circitoribus ad
 an. 8. fiunt ann. 18. et ad cap. 3. fiunt capit. 3. fiunt
 cap. 11. Item viro clarissimo duci Sardinie insulæ,
 et hominibus ejus ann. 190. singulis ann. solidi 282.
 Assessori ducis, et officio ejus hominibus 40. ann.
 96. S. singulis ann. solid. capit. 48. singulis capit. sol.
 9. Simul fiunt pro ann. et cap. 150: 186. Dividuntur
 sic: Assessori ann. 9. et cap. 3. Primicerio in an.
 2. cap. 3. Numerario in an. cap. 3. Ducenariis 4.
 ann. 3 sunt ann. 16. et cap. 3. sunt et cap. 9. Cir-
 citoribus 9. an. 3. fiunt an. 49. 20. et cap. 3. fiunt
 cap. 9. Circitoribus 9. ann. 3. fiunt ann. 4. cap. 9.
 semis. Aliis 11. ad ann. 16. sunt et ad capit. 3. fiunt
 cap. 20. — § 20. Notitia consuetudinum, quas in
 sacro laterculo, et in prætorio amplissimæ præfec-
 turæ per Africam, et in officio magistri militum,
 pro tempore dux præbere debet uniuscujusque limi-
 tis, sic: In sacro laterculo sol. 6. In officio magiste-
 riæ militum potestatis pro insinuandis administratio-
 nis sue divinis nostræ serenitatis affatibus solid. 12.
 In officio amplissimæ præfecturæ per Africam pro
 insinuandis ejusdem chartis, solid. 12.

§ 21. Gloria itaque tua, quæ per hanc pragmati-
 cam sanctionem nostra statuit æternitas, effectui ea
 mancipari observarique præcipiat.

§ 22. Emissa lex Idibus Aprilis, CP., d. n. Justi-
 niano P. P. A. IV, et Paulino v. c. cons. — § 23. Et
 hæc notitia, Deo volente, debet delegari iudicibus,
 et eorum officiis in Africa constitutis pro annonis,
 et capitu per singulos annos præbendis. Item viro
 clarissimo duci Tripolitane provinciæ, et hominibus
 ejus anno nonagesimo singula annona solidos quin-
 que capit, centum quinquaginta novem singulis cap.
 solidos ducentos octoginta duos: assessori ducis, et
 officio ac hominibus ejus quadraginta annis nona-
 ginta et septem. Item viro clarissimo duci Byzacenæ,
 et hominibus ejus similiter. Item viro clarissimo duci
 Numidiæ, et hominibus ejus similiter. Item viro cla-
 rissimo duci Mauritanæ provinciæ et hominibus ejus
 similiter. Item duci Sardinie, et hominibus ejus si-
 militer.

§ 24. Item notitia consuetudinum, quas in sacro
 laterculo, et in prætorio amplissimæ præfecturæ per
 Africam, et in officio magistri militum pro tempore
 dux præbere solet uniuscujusque limitis, sic: In sa-
 cro laterculo sex solidos. In officii magisteriæ mi-
 litum potestatis pro insinuandis divinis administra-
 tionibus, seu divinæ Serenitatis affatibus, solidos
 duodecim; pro officio amplissimæ præfecturæ per
 Africam pro insinuandis ejus chartis solidos duode-
 cim. — § 25. Gloria itaque tua quæ per hanc pra-
 gmaticam sanctionem nostram statuuntur æternitatis
 effectui mancipari observarique præcipiat.